

ค. ๕๐๕

หนังสือสอนอ่าน กวีนิพนธ์
สำหรับประถมศึกษา
กรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการ

สุภาวดี โลกนิติคำโคลง

พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมพระยาเดชาดิศร

ทรงชำระของเก่า

—*—

พิมพ์ครั้งที่ ๑๕.๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๖๕

ปกกระดาษ ราคาส่ง ๔๒ สตางค์

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม

มีกรรมสิทธิ์ ตาม พระราชบัญญัติ

น
๔๔๕.๔๑๑
ด

๓. ๕๐๕.

หนังสือสอนอ่าน กวีนิพนธ์
สำหรับประถมศึกษา
กรมตำรา กระทรวงศึกษาธิการ

สุภาษิต โลกนิติคำโคลง

พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๒ กรมพระยาเดชาดิศร

ทรงชำระของเก่า

พิมพ์ครั้งที่ ๑๕,๐๐๐ ฉบับ

พ.ศ. ๒๔๖๕

ปกกระดาษ ราคาเล่มละ ๔๒ สตางค์

พิมพ์จำหน่ายที่โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม

มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

คำนำ (แต่พิมพ์ครั้งแรก)

หนังสือฉบับนี้ เป็นหนังสือที่กรมศึกษาธิการได้จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อให้เป็นหนังสืออ่านประกอบประโยชน์แก่การศึกษาทางหนึ่ง มีหลายเรื่องในพวกเดียวกัน จัดเป็นลำดับหนึ่ง ให้ชื่อว่า “หนังสือสอนอ่านกวีนิพนธ์” เพราะเป็นหนังสือที่ทำนวกวีแต่เก่าก่อนได้ร้อยกรองไว้ด้วยถ้อยคำอันไพเราะ ใกล้เคียงที่โวหารและวิธีประพันธ์แปลกๆ คัดคัดตอนมาพิมพ์ขึ้นเฉพาะเป็นเล่มเล็กๆ เพื่อให้เขาราคาแก่นักเรียนที่จะซื้อหาไปเล่าเรียน และได้ตั้งใจตรวจอักษรและวรรคตอนโดยกวดขัน อาจารย์จะใช้สำหรับให้นักเรียนหัดอ่านก็ได้ ให้เรียนศัพท์ก็ได้ บอกให้เขียนหรือเลือกใช้เป็นแบบฝึกหัดไวยากรณ์ฝึกหัดการย่อความเรียงความในการแต่งหนังสือก็ได้ ทั้งจะได้เป็นเครื่องบำรุงความรู้ให้เจริญกว้างขวาง คือเมื่อมีหนังสืออ่านหนังสือเรียนมากอย่าง นักเรียนก็จำต้องได้เห็น มากได้ยิน มากไปตั้งแต่เวลาเล่าเรียน แต่

๒

ให้ผู้ใดเอาเป็นแบบเรียน แต่จะเพาะ ระเบียบ ที่ กรมศึกษาธิการ
ได้ จัด พิมพ์ ขึ้น เพราะเจ้าพนักงาน ต้อง ตรวจ แก่ ใบ พิมพ์
เสมอ ทุก ๆ คราว ที่ จะ สั่ง ให้ พิมพ์ จึง จะ ยอม ให้ เป็น ระเบียบ
สำหรับ เล่าเรียน ห้าม มิ ให้ นักเรียน ทั้งหลาย ใช้ หนังสือ เรื่อง
เดียวกัน ซึ่ง ไม่ได้ พิมพ์ ด้วย คำสั่ง ของ กรมศึกษาธิการ อัน
กรมศึกษาธิการ ไม่ ได้รับ รอง ว่า ถูกต้อง นั้น เป็น ระเบียบ เรียน เป็น
อัน ช่าง

กรมศึกษาธิการ

วันที่ ๑ มกราคม รัตนโกสินทร ศก ๑๒๓

วิสุทธสุริยศักดิ์

อธิบดี

—*—

คำนำฉะเพาะเรื่อง

—***—

หนังสือสุภาษิตโลกนี้ที่แต่งขึ้น คำโคลงนี้ เป็นของ
มีมาแต่เก่าก่อน ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่งแต่ครั้งไหน
ครั้นมาในรัชกาลที่ ๓ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ ชั้น ๒ กรม
พระยาเดชาดิศร (แต่ครั้งยังเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ กรม
ขุนเคชอติศร) ทรงเห็นว่าเป็นเรื่องอันมีสุภาษิต ซึ่งถ่าย
มาจากบาลีโดยมาก แต่ถ้อยคำของเก่า ซ้ำและผิดไม่ผิด
ไพเราะ จึงได้ทรงชำระแก้ไข ช่อมแซมเสียใหม่ให้ดีขึ้น
และรวบรวมคึกขันพูดเล่น ๆ ถวายใน พระบาทสมเด็จพระ
นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีคำจารึกในต้นฉบับ สมุทไทยว่าสำเร็จ
เมื่อวัน ๕^๑ ๓ คำจุลศักราช ๑๑๕๖ บัณฑิตน้อยคึก
ในต้นฉบับ สมุทไทยของท่านนั้น ท่านได้ทรงแต่งโคลงนำ
ต้นไว้ ๒ โคลง และโคลงส่งท้ายอีก ๒ โคลง ในโคลง
ส่งท้ายนั้น บอกจำนวนว่า เป็นจำนวนโคลง ๕๐๘ บท
หนังสือนี้ต่อมาภายหลังได้มีผู้เริ่มพิมพ์ขึ้นบ้าง แต่
ได้ตรวจดู ไม่ได้พบที่ได้พิมพ์ ขยทลออก ต้น วนปลาย ถูก
ถ้วนสักครึ่งหนึ่ง ส่วนต้นฉบับ สมุทไทย ก็ออกจะหายาก ๆ

ซึ่งต่อไปน่าจะกลัวจะสูญเสียหมด อีกประการหนึ่งเห็นว่าเป็นหนังสือที่มีประโยชน์ทั้งข้อความเป็นสุภาษิต และถ้อยคำสำนวนที่อ่านแต่งก็น่าชม มาครั้งนี้จึงได้คิดพิมพ์ขึ้นเป็นหนังสือเรียนในกรมศึกษาธิการ แผนก “หนังสือสอนอ่านถวีนพนธ์” เพื่อได้เขียนแบบฉบับไว้สำหรับคนภายหลังได้เรียนรู้ต่อไป

ในการที่ได้พิมพ์ครั้งนี้ ได้อาศัยต้นฉบับสอบทานกันหลายฉบับ คือต้นฉบับของพระเจ้าห้องยาเธอ กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ๒ ฉบับ ของเจ้าหมื่นศรีสวรรค์ ฉบับ ๑ ของพระยาอนุรักษราชมณเฑียร ได้แก่เล่มต้น เล่มเดียว ของกระทรวงธรรมการ มีอยู่แต่เล่ม ๒ เล่มเดียว รวมเป็นฉบับที่ได้สอบทานกัน ๔ ฉบับ ก็ได้สอบทานกับแผ่นศิลาจารึกที่มีอยู่ในวัดพระเชตุพน ขางตอน นั้นด้วย ส่วนการตรวจนั้น ขุนประสิทธิ์ อักษรสาร เป็นเจ้าหน้าที่ตรวจ และหลวงศรีวรโวหาร หลวงญาณวิจิตร หลวงประเสริฐอักษรนิติ เป็นที่ปรึกษาหารือ และค้นคว้าหาหลักฐานในอักษรวิธีและถ้อยคำที่สงสัย พระเจ้าห้องยาเธอ กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ได้ทรงพระอุสสาหะประทานเวลาช่วยตรวจถ้อยคำและเนื้อความ และประทานความเห็น

เป็นครั้ง ที่สุด ด้วย จนตลอด เหตุฉะนั้น ควรเป็นที่ จก จำไว้
ว่า ท่านผู้ที่ ได้ มี พระนาม และ นาม ทั้งนี้ ได้ มี พระคุณ อยู่ใน
หนังสือ ธรรมบัญชี่ มาก

ว่าถึง จำนวนโคลง นั้น เป็นการ ประหลาด ซึ่งถึงแม้ว่า
ในการ ที่ได้ พิมพ์ ครั้งนี้ ได้ ตรวจ ตรา สอบ สอน โดยถี่ถ้วน
ก็ ยัง รับผิดชอบ ไม่ได้ว่า จะ ครอบ ถ้วน ถูก ต้อง แน่ อย่างไร คือ
หนังสือ เรื่อง นี้ ต้น ธรรมบัญชี่ สมุทไทย เป็น จำนวน ๒ เล่ม ขย ตาม
ฉบับ ทั้ง หลาย โคลง นำ ข้าง ต้น อยู่ใน เล่ม ๑ ก็ ตรง กัน โคลง
ส่งท้าย ใน ที่ สุด เล่ม ๒ บอก จำนวน ว่า มี อยู่ ๔๐๘ บท ก็ ตรง
กัน ทุก ฉบับ แต่ใน ฉบับ เหล่า นั้น เมื่อ นับ จำนวน โคลง ใน
ฉบับ เทียบ จนตลอด ก็ ไม่มี ฉบับใด ครอบ จำนวน ๔๐๘ บท สัก
ฉบับ เทียบ คือ จำนวน ขาด ทุก ฉบับ และ ที่ ขาด ก็ ไม่ ตรง กัน
ด้วย ต่อเมื่อ เอา ฉบับ ทั้ง หลาย เข้า สอบ กัน หหมด ได้ ที่มี
ทางนี้ ขาด ทางนั้น และมี ทางนั้น ขาด ทางนี้ ประสม เข้า
ด้วย กัน จึง พอ ครอบ ๔๐๘ บท พอ ที่ นับ ตั้งแต่ โคลง นำ ๒ โคลง
ไป จน หหมด โคลง สุภาวิต แต่ กระนั้น ยังมี โคลง ข้าง กัน อยู่
อีก คู่หนึ่ง ซึ่ง เป็น โคลง เทียบ กัน แต่ ที่ เขียน ไว้ ใน พวก โคลง
สุภาพ ธรรมคาถา ครั้งหนึ่ง แล้ว มา มี อยู่ใน จำพวก โคลง
กระทุ อีก ครั้งหนึ่ง และ มี ตรง กัน ทุก ฉบับ ด้วย จึง จำ

ต้องให้มีไว้ทั้ง ๒ แห่ง ตามต้น ระเบียบ มี ฉะนั้นจำนวน ก็ จะ
 ขาดไป ใช้แต่เท่านี้ ฝ่ายที่ จารึก ไว้ในแผ่นศิลา วัด
 พระเชตุพน ก็ยัง ปรุหลาตมาก คือมี จำนวนตั้งแต่โคลงนำ
 ต้นไป จนถึงบทที่ ๒๑๕ ตอนหนึ่ง และตั้งแต่บทที่ ๒๑๖
 ถึงบทที่ ๓๒๐ รวม ๑๐๕ โคลง หาไม่พบ ขาดไป ๑๕ แผ่น
 ศิลา คือเลข ประจำแผ่นก็ ขาดด้วย ไม่ทราบว่าสูญหาย
 ไปข้างไหน ต่อนี้มาได้พบตั้งแต่บทที่ ๓๒๑ ถึง บทที่ ๓๙๕
 ส่วนบทที่ ๓๙๖ และโคลง กระจุกตลอดไป จนถึงบทที่ ๔๐๘
 นั้นไม่มี แต่ตอนนี้ไม่ใช่ ว่าแผ่นศิลา ขาดหายไปทั้ง ๆ แผ่น
 ไปมีโคลงอื่นที่ไม่ได้มี อยู่ในระเบียบ สมุทไทยทั้ง ๔ ระเบียบ เข้า
 ต่อติดกันในแผ่น ที่ค้าง อยู่ ตั้งแต่ ต่อ จากบทที่ ๓๙๕ นั้น
 ตลอดไป อีก ๓๐ บท และไม่พบโคลง ส่งท้าย ๒ บท นั้น
 ด้วย เป็นอันค้นได้ ใน วัด พระเชตุพนเพียงนี้ ไม่ทราบว่า
 เดิม จะเป็นอย่างไร และ เป็นอัน หมก ความรู้ ในบัดนี้ ว่าเรื่อง
 จำนวน ๔๐๘ บท กับ ข้อที่ใน วัด พระเชตุพน ขาดตั้งแต่
 บทที่ ๓๙๖ ไป ๑๓ บท และมี แปลกเข้ามาแทนที่อีก
 ๓๐ บท นั้นจะเถียงกันอย่างไร เป็นอัน เหลือวิธี ที่ จะ คัดสิน
 ในบัดนี้ จึง จำเป็น ที่ จะต้อง ถู้อาจะ ระเบียบ สมุทไทยไว้เป็น
 ประมาณ ก่อน และ คัดเอา ส่วน ที่มี แปลกใน วัด พระ เชตุพน

ง

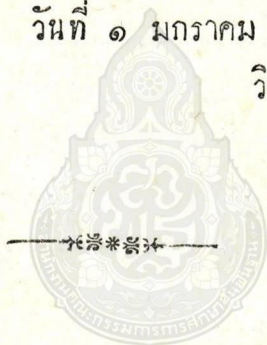
มาพิมพ์ไว้ข้างท้าย อีก ตอน หนึ่ง เพื่อได้ รวบรวม ให้เห็น
ที่ไว้เสีย ก่อน เมื่อ ต่อไป ท่านผู้ใด จะโปรดให้ความรู้ แก่
วิมุติ ถึงขาใน ข้อ นี้ให้ กระจ่าง แจ่มได้ ก็ จะได้รับ ด้วยความ
ยินดี และ จะได้ ทำให้ สำเร็จ เรียบร้อย ในคราว ที่ จะ พิมพ์
ใน ครั้ง หลัง ๆ ต่อไป

กรมศึกษาธิการ

วันที่ ๑ มกราคม ร.ศ. ๑๒๓

วิสุทธ สุริยศักดิ์.

อธิบดี

คำนำ เมื่อ พิมพ์ ครั้งที่ ๒

—*~*~*~—

หนังสือเรื่องนี้เมื่อพิมพ์ครั้งแรกเสร็จไปแล้ว ใต้
อำนาจจริงพบโคลงที่ซ้ำกันอยู่อีกถึง ๔ คู่ คือ บทที่ ๒๐๖
กับ ๒๕๘ บทที่ ๒๐๗ กับ ๒๕๗ บทที่ ๒๐๘ กับ ๒๕๙
และ บทที่ ๒๐๙ ซ้ำกับ บทที่ ๒๖๘ ที่ซ้ำกัน ๔ คู่
ก็ซ้ำกันอยู่ในต้นฉบับสมุดไทยเดิม นั้นเอง มาเมื่อพิมพ์
ครั้งที่ ๒ นี้บทที่ซ้ำๆ กันจึงพิมพ์ไว้แต่แห่งเดียว เพื่อ
ไม่ให้เปลืองที่ เป็นแต่บอกเลขที่ซ้ำกันนั้นไว้ให้ทราบ

กรมศึกษาธิการ

วันที่ ๗ สิงหาคม ร.ศ. ๑๒๖

วิสุทธ สุริยศักดิ์

อธิบดี

—*~*~*~—

สุภาษิต โลกนิติ คำโคลง

๑ ชัญชยมบรมนเรศ เรือง

พระผ่านแผ่นผไททรง
แสวงยิ่ง สึง สักขี องค์
หวั่น ประชาชนให้

ราม วงศ์

สียไท้

โอวาท

อ่านแจ้ง จำโคลง

๒ ครอบครองโลกนิติ

มีแต่โบราณกาล
เป็นสุภาสิตสาร
กลทั้ง สร้อย สอดคล้อง

หม นาน

เก่าพร้อม

สอนจิตต์

เว้าไว้ในกรรม

๓ ปลาร้าพันห่อด้วย

ใบ ก็เหมือนคารปลา
คือคนหมู่ไปหา
ไ้แต่ราย ร้าย พุ่ง

ใบคา

คละคลั่ง

คบเพื่อน พาลนา

เฟื่องให้เสียพงศ์

๔ ใบพ้อพันห่อหุ้ม

หอม รวย รส พา
คนเสพ เส่นหา
ความสุข ทราบฤา ม้วย

กฤษณา

เพริศ ด้วย

นักปราชญ์

ทุกไม้กลิ่นหอม

๕ ผลเคี้ยวเมื่อสุกใช้

ภายนอก แดง กล้วย
ภายใน ย่อมแมลงวัน
ทุกทั้งใจคนร้าย

๖ ขนุน สุก สล้างแห้ง

ภายนอก เห็นหนามหนา
ภายใน ย่อม รสา
สาธุชน นั้นแล

๗ ยางขาว ขนเรียบ ร้อย

ภายนอก หอมกลีไส
กิน สัตว์ เสพ ปลา มี
เลกเช่น ขน ขาติร้าย

๘ รูปแรง คุ้ง ร้าย

ภายนอก เพียง ฟัง ชัง
เสพ สัตว์ ที่ มรณัง
ถึง จิตต์ สาธุชน กล้า

๙ คน พาล ผู้บาป แท้

ไปสู่หา บัณฑิต
ฟังธรรม อยู่เบื้องนิ
คือ จวัก ทักเข้า*

มี พรพณ์

ซาก บ้าย

หมอน บ่อน

นอก นั้น งาม

สาชา

คั่น แท้

เอมไอช

เลกด้วย ทวงใจ

ทุ กี่

เปรียบ ฝ่าย

ชีวิต

นอก นั้น นวล งาม

รุ่ง รัง

ชั่ว ช้า

นฤโทษ

กลั่น สร้าง ทางผล

ทุ ร จิตต์

คำ เข้า

บ่ ทราบ ใจนา

ห่อน จูรส แกง

* ที่ ถูกใช้ ชั่ว

แต่ใน ที่ นี้ ต้องการให้ ล้มผล กับ เข้า

๑๐ ผู้ใดโง่เขลาแล้ว

ได้สะกิดปราชญ์ เจรหา
ยินคำบัคเคี้ยวมา
คือมลิ้นคนผู้

๑๑ หมูเห็นสีหราชทำ

กูสีตีนกูพบ
อย่ากลัวท่านอย่าหลบ
ท่านสีตีนอย่าไ้

๑๒ สีหราชร้องว่าไอ้

ทุรชาติครั้นเห็นกู
ถามึงใคร่รบคน
กูเกลียดมึงกูไ้

๑๓ กบเกิดในสระไ้

ถาม้องรู้รสมัลย์
กุมราอยู่ไกลสถาน
บินโยกมาค้อยค้อย

๑๔ ไชยไนชั่วช้า

ใจจักสอนใจเอง
ใจปราชญ์คักตามเพลง
คุช่างปักษีคักไม้

ปัญญา

อาวั

ชัยทราบ ไฉนา

ทราบรู้รสแกง

ชวนรบ

ท่านไ้

หลีกจาก กูนา

วากแว้วว หึ

พาลหมู

เกลียดกไ้

มึงนาค เองนา

พ่ายแพ้ภัยตัว

ยัวขาน

หิ้งน้อย

นัยโยชนี่ ถึถึ

เกลือกเคเล้าเสาวคนษ์

โง่งเงง

ไ้ไ้

พลันง่าย

แก่งไ้บ้นตรง

๑๕ ไม่ค่อย มี ลูก เข้ม
คือ สัตบุรุษ สอน ตาม
ไม่ ผู้ กิ่ง คน ทราม
ดัด ภั หัก แผลง แล

๑๖ เป็น คน ควร รอบรู้
สอง ประการ นิยม
หนึ่ง พาล หนึ่ง อุทม
สอง สิ่ง นี้ จง ใ้

๑๗ คน ไ้ ไป เสพ ทั่วย
จัก ทุก ชั ทน เนา นาน
ใคร เสพ ทั่วย ทรง ญาณ
เสวย สุข ล้า เลิศ แล

๑๘ ไ้ เห็น นักปราชญ์ ไ้
อยู่ ร่วม แคน หาย ทุก ชั
ผู้ พาล สั สอน ปลุก
ยล เยี่ยง นก แขนง เต้า

๑๙ จง ฝึบ สัตบุรุษ รุ
จง ละ หลีก พาล อื่น
จง สร้าง สิบ บุญ ธรรม
จง ฝึก นิตย ชีพ คล้าย

นวย งาม
ง่าย แท้
สอน ขาก
ห่อน รือ โดย ตาม
สมาคม
กล่าวไว้
นักปราชญ์
เลือก รุ สมาคม
คน พาล
เห็น แท้
เปรม ปราชญ์
เพราะ ไ้ สรรค ภั
เป็น สุข
คำ เชา
ใจ กัง พาล นา
ตก ค้อง มือ ไร
บุญ กรรม
ชั่ว ร้าย
ทุก เมื่อ
คุจ ทั่วย ฟ่อง ชล

๕
๒๐ คบกาภาไศกให้

พา ทรุณฺฑลเหมหงส์
คบคน ชั่ว จัก ปลง
คราวลูก หลานเหลน ม้วย

๒๑ มกแกงแมลงบ่องไว้

งู ะเข็ญพิษวาง
ทรชน ทิว สรรพวงค์
เพราะประพฤติ มันเกยว

๒๒ นาคีมีพิษเพียง

เลื่อยบ่ทำเคโซ
พิษ น้อย หยิ่งโยโส
ชูแต่หางเขงอ้า

๒๓ ความรู้ผู้ปราชญ์เห็น

ฝนทิ้งเท่าเข็มเพ็ชร
คนเกียจเกลียดคนหน้ายเวียน
กลอุทกในตระกร้า

๒๔ กระดอมเพ็ญเพียบหน้า

โอง อ่าง พร่องชล ชิง
ผู้ปราชญ์ ห่อน สูง สิง
คนโง่กรู้ น้อย ก้อ

เสียด พงค์

แหลก ค้วย

ปลก ขอบ เลียนา

ไม่ ม้วย นิินทา

พิษหาง

แห่งเขี้ยว

พิษ อยู่

เกียง ร้ายแกมดี

สุริโย

แหลม ช้า

แมลง บ่อง

ชอก อ่าง ฤทธิ

รัก เวียน

ฉาย หน้า

วน จิตต์

เปี่ยม ล้น งามมี

ฤา ถึง

เฟื่อง หม้อ

เย็บใหญ่

พลอก พัน ประมาณ

๒๕ นางสาวฤาเหียน ห่อน

คำกล่าว สาธุชนยืน
ทูลชน กล่าว คำผ
หิวเต๋ายาวแล้ว สิ้น

๒๖ ทูลชน อย่าเคียดแค้น

อย่าห่าง ศัตรู ชิด
คือไฟ ถ่าน แร่ง ฤทธิ
แม่นยำ แล้ว บั๊หมั

๒๗ มิตร พาล อย่าคบให้

พาลไซ้ มิตร อย่า มัก
ครั้น คราว เคียดคุม ชัก
รู้ เหตุ สิ่ง ไก่ ไซ้

๒๘ หมา ไก่ ตัวร้าย ชย

อย่า ชย คอย ต่อ หมา
ทูลชน ชาติ ชั่ว งา
อย่า โกรธ ทำ หน้า บัง

๒๙ ลูก สะเกาะ น้า ผิง ชาย

แล้ว ปูลูก ปอง รัสคน
ทราบ เท่า ออก ออก ผล
ชม แห่ง สะเกาะ น้อย

หค คิน

อย่าง นั้น

คำ เล่า

เล่ห์ ล้น ทูลชน

อย่า สนิท

อย่า ไกล

ถือ ถลาก มี หมา

หมั่น ต้อง มี คำ

สนิท นัก

กล่าว ไกล

เอา โทะย ไล่ หมา

ล่อ ล้น กลาง สนาม

บาทา

อย่า ชิง

รุณ โทะย

คอย ถ้อย ถ้อย ความ

ไซม ปน

แอบ อ้อย

พวง กก

หนึ่ง รู้ ไรบ.รา

๓๐ พริกเผ็ดใครให้เผ็ด

หนาม ย่อมแหลมเองใคร

จันทน์ กฤษณาไหน

วงศ์แห่ง นักรบราชย์ ใต้

๓๑ จันทน์แห่ง กลิ่น ห่อนได้

อ้อย หีบ ซาน ยั้ง หวาน

ช้าง เข้า คือก เลี่ยม สार

บัณฑิตมั่น ทุกข์ ร้อย

๓๒ ฝูง หงส์ หลง เข้า สู่

สีหราช เคียง โคกลา

ม้าคัน ระคน ลา

นักรบราชย์ พาล พา เต้า

๓๓ แมลง วันแสง วงเสฟ ด้วย

พาล ชาติ เสาร์ ลึง รก

กุมรา เห็น เห็น หก

นักรบราชย์ ฤา ห่อน หม้าย†

ฉิม ไท

เชื่อม* ให้

ใคร อบ หอม ฤา

เพราะ ด้วย ฉลาด ของ

ครุฑาน

โศข อ้อย

ยก ย่าง งาม นา

เท่า รือ ลม ธรรม

ฝูง กา

กลาต เคลา

เสว ชาติ

สี่สี่ ไฉน งาม

ลามก

เรื่อง ร้าย

หาบุญ ปนา

หมิ่น สู่ แสง ธรรม

* เชื่อม โดย ประดิษฐ์ เลี่ยม

† หม้าย ,, ,, ม้าย

แต่ที่ นี้ ต้อง การ เอก.

,, ,, โท.

๓๔ เนื้อ ป่อง น้ำ หน้ำชั
 ลิง บ่ ป่อง รัตน์ ป่อง
 หมู ป่อง อสุจิ ของ
 คน เกลือบ เกล้ม บ้ำใบ้

๓๕ ภายเกิด พยาธิโรค ร้าย
 แต่ พยศ ยาไป วาย
 ซาติ เสือ ห่อน หาย ลาย
 กล้วย ก็ กล้วย คง กล้วย

๓๖ ชุนเขาสูง ร้อยโยชน
 ชุน ปราบ ค้วยโยธา
 จัก ล้าง พยศ สา
 ยศศักดิ์ให้เท่าให้

๓๗ คบคนผู้ใดเคเคเค
 หนีงเคียบคอย่า ระคน
 ขอย่าคบ หมู่ ทรชน
 บัณทิต แม้ตก ต้อง

๓๘ ภูเขาคอนเณก ล้า
 บมิ หนัก แผ่นธรณี
 หนัก หนัก แต่ กระลี
 อัน จัก ทรง ทานได้

ป่องทอง
 ลูกไม้
 หอม ห่อน ป่องนา
 ห่อน รู้ ป่องธรรม
 ยาหาย
 ทราย ม้วย
 ลบ ผ่อง
 กลับ กล้าย ฤา มี
 คณนา
 รวยได้
 หัส ยาก
 พยศ ฝัน ฤา หาย
 อับ ผล
 ร่วม ห้อง
 สอน ยาก
 โทย สู้ สรรพ
 มาก มี
 หน้อย ไซ้
 ลวง โลก
 แต่ ฝัน นร กานต์

๓๙ ภูเขาทั้งแห่ง ล้วน

ลม พายุ* พุก พา

สรรพวิญญ์และ นินทา

ใจปราชญ์ฤาเฟื่องฟุ้ง

๔๐ ห้ามเพลิงไว้อย่าให้

ห้าม สร้อยแสง จันทร์

ห้าม อายให้หัน

ห้าม กิ่งนี้ไว้ได้

๔๑ ภูเขาเหลือแหล่ล้วน

หามณีจินดา

ฝูงชนเกิด นานา

หา นักปราชญ์นั้นใช่

๔๒ ป่าหลวงหลายโยชน์ พร้อม

หาแก่น จันทน์กฤษณา

ฝูงคนเกิด มี มา

หา ปราชญ์ฤาจักได้

๔๓ มัจฉามีทั่วท้อง

หาเงือกงู มังกร

ทั่วค้ำว พระนคร

จักเสาะ สัตตมยุรใช่

คิลา

ยั้ง

คน กล่าว

ห่อนได้ จินต์ จด

มีควน

สองใช้

คณเล่า

จึง ห้าม นินทา

คิลา

ยากได้

ในโลกล

เดือดแล้วฤา มี

พฤกษา

ยากใช้

เหลือแหล่

ยากแท้ควร สงวน

ชโลธร

ยากได้

คน มาก มีนา

ยากแท้จัก มี

* พายุ โดยปรกติใช้ พายุ

แต่ที่นี้ตั้ง การ เลก

๔๔ ทารามีมาก ร้อย
 บ่เปรียบกับ ดวงจันทร์
 คนพาลมาก อันต์
 จะเทียบเท่า ปราชญ์ใช้

๔๕ เหมหงส์เลี้ยงชีพ ค่าย
 ช้าง ฟัง พนาคร
 ภูมิราชบุษยากร
 นักปราชญ์เลี้ยง ตัวไก่

๔๖ นกแร้งบินได้เพื่อ
 หมูจะเข้าตำปลา
 เชิญใจ ฟัง วาชา
 ลูก อ่อน อ่อน กลืน กลืน

๔๗ ป่า ฟัง พาล พยัคฆ์ร้าย
 เสือ ฟัง ไพร พงพี
 ความ ชว ฟัง ความ คี
 เรือ ฟัง แร่ง นานา

๔๘ ตีนงูใช้หาก
 หมูไก่อ่สำคัญ
 หมูไร่ ต่อไร่ หัน
 เชิง ปราชญ์ฉลาด กล่าวผู้

ถึง พัน
 หิ่งไค้
 ในโลก
 ยาก แท้ๆ ถึง
 สาคร
 ป่าไม้
 ครอง ร้าง ตมหา
 เพื่อ ค่าย บัญญา
 เวหา
 ฟัง น้า
 จอมราช
 เพื่อน้ำนมแรง
 ราวี่
 เดือน ถา
 เท็จ ฟัง จิง น้า
 หาก รู้ คุณ เรือ
 เห็น กัน
 ไก่อ่
 เห็น เล่ห์ กัน น้า
 ปราชญ์ รู้ เชิง กัน

๔๙ มีอายุร้อยหนึ่ง
คิดชอบบุญทางคัก
ขวยเขี้ยวเด็ก รุรัก
พระ ครัส สรรเสริญผู้

๕๐ คนโตขึ้น อยู่ร้อย
ใจ มี ปรีชา
เคื่อนเขี้ยวเด็กเกิดมา
สรรเพชญ์บัณฑูรไว้

๕๑ คนโตขึ้น เขี้ยวร้อย
ความอุสสาห์ๆ มี
เด็กเกิดขวยหนึ่งคี่
พระ ครัส ว่าเด็ก น้อย

๕๒ อายุถึง ร้อย ขวย
จรโมช อันโอฟาร
เด็ก น้อยเกิด ประมาณ
เห็นดองจรรวมยังผู้

๕๓ มีอายุอยู่ร้อย
ความเกิดและความตาย
วันเขี้ยวเด็ก หลิง ชาย
ลูก อ่อน นิ่ง ยิ่งผู้

นาม หัก
ไป รุ
ษา นิจ คีลนา
เด็ก นั้นเกิดศรี

พรรษา
โศกไว้
ใจ ปราชญ์
เด็ก นั้น ควร ขอ
ขวยปี

เท่าก้อย
เพียร พาก
หิ เนื้อเวไหม

เจียรกาล
ย รุ
วันหนึ่ง
แก่ ร้อยพรรษา

ปี ปลาย
ไป รุ
เห็นเกิด ตาย หา
แก่ ร้อยปี ปลาย

๕๔ จีรวงศ์รู้ธรรมแม่
 บ่กล่าวให้หญิงชาย
 คุฯหญิง สกกล ภาย
 อยู่ร่วมเรือนผัวผู้

๕๕ เว้นวิจารณ์ว่างเว้น
 เว้น ที่ถามอันยัง
 เว้นเล่า ลิขิตสัง
 เว้น ถึงกล่าวว่ามี

๕๖ รู้ธรรมเต็มเท่าผู้
 เหน จักอรรถภายใน
 กล่าวแก่ สิ่งสงสัย
 รส พระธรรมอัน อัน

๕๗ รู้หยอ ว่ามากรู้
 กล กบเกิดอยู่ใน
 ไปเห็น ชะเลไกล
 ชมว่า น้ำบ่อ น้อย

๕๘ รูปชั่ว นึกแต่งแกดัง
 ใจฉลาด นึกอาจของ
 น้ำพร่อง กระดก ขอมคง
 เมาโศกโษษรู้ อวดรู้

มากหลาย

ทั่วรู้
 งามเล็ก
 โศกแท้ซันที
 สดกับ พัง

ไม่รู้
 เกตว่าง เว้นหา
 ปราศผู้ใด ๆ มี
 ทรงไตร
 ลึก ล้น
 เลอะเลือน
 ว่ารู้ ใคร ชม
 เรืองใจ

สระ จ้อย
 กลาง สมุท
 มาก ล้ำลึก เหลือ

เกลาทรง
 อวดรู้
 คง กระฉอก ฉานหา
 ว่ารู้ ใครเต็ม

๕๘ รรเข้คับ น่านน้ำ

รตใหญ่กว่ารัตยา

เสื่อใหญ่กว่าวนา

เรอเขื่อง คับขะเลแล้

๖๐ มณทกทำเทียบท้าว

แมวว่ากุ พยัคฆ์

นก จอก ว่าฤทธิ

คน ประกาย ชก มีข้า

๖๑ หึ่ง ห้อย ล่อง กัน ชู^๑

บัทม์เทียบ เทียมรัตน์อัน

ทองเหลือง หล่ สุวรรณ

พาสว่า ตนเอง ข้า

๖๒ เสื่อผอม กว้าง ว้างเข้า

ไผ่ว่าเสื่อมีฤทธิ

เลียบเสื่อคั่งคม กริช

ครัน ปะปาม ล้มชัว^๓

โฉนทา ภัณชัย

ยากแท้

โฉนอยู่ ใต้แอ

เล่นโล่ไปโฉน

ราชสีห์

แคว่นกล้า

กู ยิง ครุฑนา

ยิง นิน แสน ทวี

แสง จันทร์

เขียมข้า^๒

ฉรรมาชาติ

อาว ล้าเลย กวี

โหมชวิก

เล็ดล้า

เสื่อซ่อท ไว้นา

จึง รุจก เสื่อ

๑ ชู ที่แท้คือ ลู

๒ ข้า ที่ถูกเบียด คำ

๓ ชัว วั วั คำว่า

แต่ต้อง การ เอก

,, ,, โท

,, ที่นี้ต้องการโท

๖๓ ทองเหลืองเปลือง ร้ายท่อน	เห็นมี
ซึกเท่าซึก รากิ	เล่าใช้
นพคุณ หมกใส สี	เสร์โทษ
ถึงบ่แต่ง ตั้งไว้	แจ่มแจ้งไฟบุญ
๖๔ พระ สมุทไถว หวากห้วย	กลอง สรวล
เมรุพลวก ปลวกสำรวล	ว่าเจ้า
สีหราชว่า ครำครวญ	สุนัขเขาะ หยันนา
สุริย ส่องขามเย็นเข้า	หึ่ง ห้อย ยินดี
๖๕ แมวล่าหนูแซ่ซ	จร จริล
หมาล่าวิฬาร์ ผัน	สู่หล้าง*
ครูล่าศิษย์ ละกรรม	คบเพื่อน พาดนา
เสือล่า ป่าแรมร้าง	หมกไม้ไพรสณฑ์
๖๖ จามรี ขนข้อง อยู่	หยุกปลก
ชีพ บ่รัก รัก ยศ	ยิ่งใช้
สัตว์โลก ชึ่ง สมมติ	มีชาติ
กู เยี่ยง สัตว์นี้ไม่ได้	ยศ ช้อง สรวลเสริญ

๖๗ นพคุณไฉ้เข้าสูบ
 คือนเหล็ก รุมวันที
 ย่เจ็บเท่าธุลี
 เจ็บแต่ท่าน ชั่ง ด้วย

๖๘ เลียสิน สงวน คักกไว้
 เลีย คักกั้ สู้ ประสงค์
 เลีย รู่ แรง คารว
 เลีย ลัถย์ อย่า เลีย สู้
 ๖๙ ตัก จันทน์ ฟัน ม่วงไม้

แปลง ปลุก หนาม รวย รก
 ฆ่า หงส์ มยุระ นก
 เลียง หมู่ ภาทิน เนื้อ

๗๐ เอาสาร เทียม อุษณูร ไร่
 เก็บ ขั้ ทัพ เทียม แก้ว ปูน
 เมือง ไท พิกัด พูน
 หีบ แต่ ไกล อย่า ไ้

แสน ที
 ห่อน ม้วย
 ลัก หยาด
 กล่า น้อย หัว คำ
 วงศ์ หงส์
 สึง รู่
 ความ สัตย์ ไว้ นา
 ชีพ ม้วย มรณา
 จม บก
 รอบ เรือ
 กระเหว่า เลีย นา
 ว่า รู่ ลีลา
 เป้น มุล
 ค่า ไว้
 มี กัง นี นา
 ไ้ เต้า เมือง เขื่อน

๗๑ ^๕นำเคียว ^๕ยุงว่า ^๕เงยว
ทวายเหลือบหาง ^๕ยุงงาม
คาทวายยั้ง นิล วาม
ลึง ว่า หวัหวั หวั

๗๒ สังขาร ^๕หวัผู้ว่า
ทวิพย ^๕ย้อม ^๕หวัคน ^๕ง
หญิง ^๕หวั ^๕แก่ ^๕ชาย ^๕ปลง
มี ^๕จราช ^๕หวั ^๕ผู้ ^๕เฝ้า ^๕†

๗๓ ^๕มือ ^๕กัณ ^๕คิ ^๕คะ ^๕ระ ^๕ม ^๕ลั ^๕ง
ปาก ^๕กัณ ^๕* ^๕ถ่ม ^๕น้ำ ^๕ลาย
หึ่ง ^๕ห้อย ^๕แข่ง ^๕แสง ^๕ฉาย
คน ^๕ทพ ^๕พล ^๕อว ^๕ต ^๕ก ^๕ล้า

๗๔ ^๕แวน ^๕ตาม ^๕มา ^๕ไล่ ^๕ผู้
คน ^๕หนวก ^๕ฟ้ง ^๕ลำ ^๕นาน
คน ^๕ไข ^๕ไผ ^๕แสง ^๕คง ^๕สว
เผล ^๕เครื่อง ^๕ประ ^๕คิ ^๕บ ^๕ซ้อง

ยุง ^๕ตาม
ว่า ^๕หวั
พราย ^๕เพริศ
หวั ^๕กัณ ^๕โคก ^๕ตาม
คน ^๕ทรนง
ว่า ^๕เจ้า
ชม ^๕ตูก
มี ^๕รู้ ^๕วัน ^๕ตาย
เขา ^๕หมาย
เลีย ^๕บ ^๕พัว
สุ ^๕ริ ^๕เยศ
แข่ง ^๕ผู้ ^๕มี ^๕บุญ
อัน ^๕ถการ
ขับ ^๕ร้อง
โคลง ^๕กา ^๕พย์
ไล่ ^๕ให้ ^๕วานร

๑ ^๕น้ำ ^๕จะ ^๕เป็น ^๕หลง

† ^๕เฝ้า ^๕ที่ ^๕ถูก ^๕ใช้ ^๕เฝ้า ^๕ แต่ ^๕ที่ ^๕นี้ ^๕ต้อง ^๕การ ^๕โท

* ^๕ตัว ^๕น ^๕คำ ^๕นี้ ^๕อยู่ ^๕ใน ^๕ที่ ^๕เอก ^๕ แต่ ^๕ได้ ^๕ลอบ ^๕ดัน ^๕จะ ^๕นับ ^๕๓ ^๕จะ ^๕นับ ^๕กับ ^๕แผ่น
ฉิลาจารึก ^๕คง ^๕เป็น ^๕ ตัว ^๕น ^๕ตรง ^๕กัน ^๕ทุก ^๕จะ ^๕นับ

๗๕ วิก ข้าง เบื้อง ฆาทรู
 วิก อุทก ชัก กระทบ มาลัย
 กุ ครุ สะกับ ไหวหาร
 กุ ตระกูล เฝ้า ผู้

๗๖ พระ สมุท สุก ลิก ลัน
 สาย กิ่ง ทั้ง ทอด มา
 เขา สูง อาจ วัต วา
 จิต มนุษย์ นั้ใช้

๗๗ ไม้ ล้ม ควรร คำม*ได้
 คน ล้ม† จัก ข้าม กราย
 ทำ ชอบ ชอบ ห่อน หาย
 ทำ ผิด ผิด จัก ให้

๗๘ ไม้ ล้ม จัก คำม*ให้
 คน ทาว ล้ม ข้าม พาน
 เสื่อ ผอม ขยำ ขวด หลาน
 พาล ประทุษ จัก ตกไว้

จัก สาร
 แม่ น รู่
 สอน คิณย์
 เพื่อ ทั่ว เจริญ

คณนา
 หย้ง ไต้
 กำหนด
 ยาก แท้ หย้ง ถึง

โดย หมายถึง
 ห่อน ไต้
 ชอบ กลับ สมอง นา
 โทษ แท้ ถึง ตน

กุ กาล
 ห่อน ไต้
 เข้า ผลัก เสื่อ แธ
 ขยำ ได้ ทำ คุณ

* คำม โดยปรกติใช้ ข้าม แต่ในที่นี้ต้องการเอก ก็ต้องใช้ คำม

† ล้ม คำนี้ อยู่ใน ที่ เอก แต่ ต้น ฉะบับ ๓ ฉะบับ กับ ใน แผ่น ศิลา
 จารึก ตรงกัน อย่างนี้ ทุก ฉะบับ

๗๙ ทรชนปากไร้อย่า
อย่า หยิบ ทรพ์ อุกหนูน
ก่อเกือเกือเกิน ทน
ครั้น ค่อย คลาย วายไว้

๘๐ แม้นทำคุณ ท่านได้
ครั้นโทษ มีแต่ อัน
ติฉินหมิ่น คำ หยิบ
กลบ ลบ คุณ หลังได้

๘๑ ทำคุณ ท่าน ห่อนรู้
ท่าน บ่ แทนคุณ บ่อง
กลกาแต่ง ชู ทอง
ชูเอา * หมึก ม่อได้

๘๒ เทพา พันเทพ เรือง
บ่ เทพา พระอินทร์ องค์
คุณ พัน หิ่ง ผู้ ทรง
มีโทษ อัน หิ่ง ไซ้

ทำคุณ
ห่อนให้
มัน มั่ง มีนา
กลับ สู้ คุ แกลน

ถึง พัน
หิ่ง ไซ้
เขาร กล่าว
ยิ่ง ด้วย พันทวี

คุณ สมอง
โทษให้
ลาย เลิก
ดู สั้น สรรพ วงศ์

ฤทธิรงค์
หิ่ง ไซ้

ความ ชอบ ไว้หา
กลบ ก่อ ล้า พันคุณ

แต่ที่นี้ต้องการ	โท
๖๖	๖๖
	โท

๘๘ ให้ท่านท่านจักให้
 นบท่านท่านจักปอง
 รักท่านท่านควรครอง
 สามสิ่งนี้เว้นไว้

๘๙ แม้มีความรู้ทั้ง
 ฝีมือมีคุณช
 หัวแหวนคำเมืองทรู
 ทองบ่รองรับพื้น

๙๐ ราชรถปรากฏด้วย
 คว้นประจักษ์แก่กองไฟ
 ราชาอิสสระใน
 ชายบ่อมเฉลิมเลิศแล้

๙๑ ว่าพื่อนสุนทรระก้วย
 ร้องขับคัพทเส่นหา
 มวยปล้ำล้ำสันสา
 รักกับซึ่งพื้นแล้

๙๒ กระเหว่าเสียงเพราะแท้
 หญิงเลิเคเพราะรักผิว
 นึกปราชญ์มาทรูปมัว
 เพราะเพียรสธรรมน

ตอบสนอง

นอบไหว้

ความรักเราหา

แต่ผู้ทรชน

สัพพัญญ์

ห่อนชน

ตาโลก

ห่อนแก้วมีศรี

ชิงชัย

เพียงแท้

สมบัติ

ปิ่นแก้วเกศหญิง

รูปา

ยิ่งแท้

มารดจึงก็แ

เพื่อลิ้นเราหา

แก้ตัว

แม่นหมื่น*

หมองเงื่อนงามหา

ส่องให้เห็นงาม

๘๓ นารายณ์ วายเว้น จาก

อากาศ ขาด สุริยาร
เมืองไทย บ่ มี ร
แม้ว่างาม ล้นฟ้า

๘๔ เขาไถไร ถ้ำราช

สระโศก หงส์ ละวาง
พฤษภ ไค ขกใบ บาง
สาว ชัก ชู้ ไอ้เอ

๘๕ ป่าไคไกล พยัคฆ์ร้าย

ไม้ หมก ม้วย บ่ มี
หญิง ยศงคางาม ก็
เป็น ที่ หมิ่น ชาย ชู้

๘๖ พลุหมาก จาก โขม รุ้ ไอ้

หญิง จาก ขอม สามี
เรือน ปราศจาก บุตรี
เมือง จาก ขอม ภพเจ้า

๘๗ เจ็ด วัน เว้น คัด ช่อม

อักขระ ห้า วัน หิน
สาม วัน จาก นารี
วัน หนึ่ง เว้น ล้าง หน้า

อาภรณ์

แจ่ม หล้า
นักปราชญ์
ห่อนไต้งามเลย
สี่ หมาง

วาก เว้

นก หน้าย
เพราะ ชู้ ชาย ทรม
ราวี

ร่วม ชู้

ผิว หน้าย
หยอกเข้า เสียดทน

เสียด ศรี

ครอบ เกตุ

ตรวน เต็ก

สี่ หัก งาม

คนตรี

เห็น ชั่ว

เห็น ชื่น

จับ เคร้า ศรี หมอง

๔๘ คอขโมมีถาวร

เหมือน มาบ-มีบัวหงส์

ต้นไม้ พุ่ม พัว พง

สาว ห่ม ตาม ชู้ใช้

๔๙ เปือก ตม ชม ชื่น เชื้อ

หงส์ กับ ขุนขาว

ภิกษุ เสพ สังวร

บุรุษ รัส วัช วัช

๑๐๐ ใคร จักผูกโลกแม่

เหล็กเท่า ลำตาล ตรึง

มนตร์ ยาผูก นาน หึง

ผูกเพื่อไมตรี นี

๑๐๑ จำสารล้าย ปลอกเกี้ยว

จำนาค มนตร์ โอฬาร

จำคนเพื่อใจหวาน

จำโลกให้มันแล

สี่ห้ ประสงค์

หากใกล้

นก มาก มีนา

เพราะ ชู้ชอบ ตา

กาสร

ชื่น ช้อย

ศีล สุข ใช้นา

เท่า น้อมในหญิง

รัก รัง

ไป หมั้น *

หาย เลื่อม

แน่นเท่า วัน ตาย

คืน สาร

ผูก แท้

ต่าง ปลอก

แต่ทวยไมตรี

* หมั้น โดยมากใช้ มัน.

๑๐๒ เรียบพระธรรมแท้ผูก

ปลอกผูกคชครึ่งตรา

มนตร์ คดและ หยูก ยา

ผูกโลกทั้งหลายนั้น

๑๐๓ ervaณคนมักโกรธด้วย

ervaณหมู่ทรชนก็

ervaณคนจิตต์โลภมี

ervaณอสังให้ยัง

๑๐๔ รบศึกชำระได้

รบแม่เรือนด้วย

รบใจชักให้คง

คือว่าผู้หนึ่งแล

๑๐๕ คนใดคนหนึ่งผู้

เคียดฆ่าคนอันหนึ่ง

ไ้ปานบุรุษอัน

เขี้ยวทำนเบียนขอแล

สาสนา

ตราภรณ์หมื่น*

สมรรถผูก งูแซ

แน่นด้วยไมตรี

ไมตรี

ต่อตั้ง

ทรัพย์แผ่ เพื่อนา

หยดด้วยสัตยา

ในรงค์

ชยาภรณ์

ความล้ำ

เล็ดล้ำชายชาญ

ใจจรรจ

หนักแท้

ervaณจิตต์ เองนา

ว่าผู้มีชัย

* ทัมนี้ ที่ถูกใช้ มัน

แต่ที่นี้ ต้องการ โท

๑๐๖ แพ้ศึกหลบ หลีกไ้	รอก คน
แพ้ศึก ทุกชั้น	ทรัพย์สิน ฝ่าย
แพ้ เบียด คน จน จน	ตัว ยาก ก็ ดี
แพ้แม่ เรือน ทำร้าย	ยากเท่า บรรลือ

๑๐๗ สงครามแสงทวย* แกล้ว อาสา	
กลศึก ฟังหา	ท่าหน้า รู้
ยามกิน รสโอชา	ชวนเพื่อน กินหา
หา ปราณี ล้า เลิศ ผู้	เมื่อ แก้ว ปริศนา
๑๐๘ แสง รู้ ฟัง คบ ด้วย	บัณฑิต
แสง ทรัพย์สิน คบ พาณิช	ง่ายใช้
แสง หาย ศักดิ์ ก็ ชิก	ชอบ ราช
ฉิใครได้ ลูกใช้	เสฟ ล้อง เมีย สาว

๑๐๙ หา ยาก เจริง รอบรู้	การ กิจ
หา ยาก เจริง ชาญ ชิก	ชอบ ใช้
หา ยาก เจริง เจริง มิตร	คุง ชีพ
หา ยาก เจริง ช่างให้	ชอบ น้ำใจ จริง

๑๑๐ ร้อยคนหาแก้วน้แก้ว

พันหนึ่งหาบุญบัง

แสนคนเสาะคนทรง

ไข่เท่าคนหนึ่งผู้

๑๑๑ ข้างผ้าเมียบึงแก้ว

ตัวมิตายจักปอง

ชีวิตสิ่งเกี่ยวของ

ไข่ประทีปเทียนไต้

๑๑๒ หาสินห้าชวบท

แสวงคู่ผู้เมียสาม

แสวงรู้ค้อยเรียนตาม

แสวงไผ่เฝ้าไท่ท้าว

๑๑๓ เมื่อหนีเรียนเร่งรู้

ครั้นใหญ่หาสินมา

เมื่อกลางแก่ศรัทธา

ครั้นแก่แรงวอกเฝ้า

๑๑๔ ความรู้เรียนเมื่อหนี

ค้อยสมควรจึงหักปรีอ

รู้แล้วเลิกอย่าถือ

บุญจักให้ใครรัง

กลางรงค์

ยังรู้

ยังยาก

อาจอ้างช่วยทาน

เงินทอง

ยอมได้

ทำยาก

ด้นแล้วทุกคืน

พยายาม

ขอเข้า

ต่อเจ็กช่วยนา

ต่อสิ้นสุดกรรม

วิชา

สู่เหย้า

ทำแต่บุญหา

ห่อนได้เป็นภาร

หนึ่งลือ

ไล่ทิ้ง

คนถ่อมเกิดพ่อ

รีบรู้เป็นเอง

๑๑๕ ปาง น้อย สำเหนียกรู้
ครั้นใหญ่ ย่อม หาทุน
เมื่อกลาง แก่ แสง บุญ
ยาม ห่อ มท่าไค้

๑๑๖ ความ รู้ ยั้ง ล้า
คิด ค่า ควร เมือง นัย
เพราะ เหตุ จัก อยู่ กับ
ใจ จัก เบียด พยไค้

๑๑๗ จัก เรียบ ความ รู้ พิ
จัก กล่าว ภรรยา ทุ
จัก ชื่น สู้ ын ฏ
จัก เสพ กามา พร้อง

๑๑๘ ความ เพียร เป็น อริ แล้ว
คร้าน เลีย เป็น เพื่อน สนิท
วิชา เฉก ณา ทิด
ประมาท เหมือน คับ ไค้

เรียน คุณ
ทรัพย์ ไว้

ธรรม ชอบ
แต่ ล้วน อริ จึง

สิน ทรัพย์
ยั้ง ไค้

กาย ชาติ มาหา
เร่ง รู้ เรียบ เขา

นิจ ทรู

พวก พ้อง

เขา ค่อย เกิน นา

โกรธ ไช้ รำ ฟัง

เป็น มิตร

ร่วม ไว้

ชม ชื่น

ชั่วร้าย ฤา เห็น

๑๑๙ ฝังรู้รู้ให้

จัก เองเองเป็นกล

จัก สุก ขยำ สุก ปน

ทางโลไว้หนีแก่

๑๒๐ ความรู้รู้ยิ่ง

เป็นที่ชนพำนัก

อย่าเกียจ เกลียค หน้าย รัก

รู้ชอบใช้ชอบหัว

๑๒๑ วิชาเป็นเพื่อนเลี้ยง

ยามอยู่เรือนเมีย สนิท

ร่างกาย สหาย ติด

ธรรม หากเป็น มิตร ข้อน

๑๒๒ เป็นชายความรู้ยิ่ง

ตกประเทศ มีผู้ขับ

สทวิรูปงาม สรรพ

แม้ตกยากไร้ร้าง

เทียมคน

เงืองแห่ง*

คิย ครั่ง หิ้ง นา

รอก แคล้ว ภัย พาล

สินคักก็

นอบ นัว

เวียน ต่อ

เห็นอย แพ้ แรงไว

ชีวิต

เพื่อน ร้อน

ตาม ทุกชี ยาก นา

เมื่อ ม้วย อาสัญ

เป็น ทวิพย

อ่าน อ่าง

เป็น ทวิพย ตน นา

ก่อนไร้ สามี

๑๒๓ เห็นโตจำให้แน่

ฟังโต*อย่าฟังกาย

ชนม์^๔ ย่นอย่าฟังวาท

สิ่ง^๕ สดับทั้งนั้น

๑๒๔ เกศราเพียบ ล้นล้น

เกวียนหนักหักเพลาพลัน

น้ำ^๖ น่านชานหลังคัน

ผู้^๗ ปรวาคมากไห

๑๒๕ พลอกหนักมักพลาท^๘ พลัน

หาญ^๙ หนักมักชีวิต

ครอง^{๑๐} หนักมักเสียจิตต์

รัก^{๑๑} หนักมักหลงตัว

๑๒๖ คนโคโผงผูกโซ่

ขอ^{๑๒} ว่าถล้าอย่าฟัง

หมาเห่าเล่าอย่าหวัง

สอง^{๑๓} เหล่าเขา^{๑๔} หมุน

นึกหมาย

สลับ^{๑๕} หมัน^{๑๖} †

ครอง^{๑๗} ตรีภ^{๑๘} อรรณนา

ฝึก^{๑๙} เพียบเป็นครู

จิมอรร^{๒๐} ฌพนา

ง่าย^{๒๑} ไซ้

เพราะ^{๒๒} เมี่ยม^{๒๓} เต็มแ

ทรัพย์^{๒๔} มีว^{๒๕} หมกตัว

พลัน^{๒๖} ฝึก

มสค^{๒๗} ม้วย

จัก^{๒๘} คลัง

แต่^{๒๙} หัก^{๓๐} ล้นลมหญิง

อิง^{๓๑} กัง

ลับ^{๓๒} ปัส

จัก^{๓๓} ขบ^{๓๔} ไกรนา

ชาติ^{๓๕} เชื้อ^{๓๖} เกี่ยวกัน

* โต ขาดเอก แต่^{๓๗} ดันจะ^{๓๘} มัยตรงกันทุกจะ^{๓๙} มัย

† หมัน ที่^{๔๐} ลักใช้^{๔๑} มี^{๔๒} แต่^{๔๓} ต้อง^{๔๔} การ^{๔๕} โต

๑๒๗ เลือกลงแรงร้าย ระวัง

พระ พง

อาชุกตบุงคย บง

ชบ คณ

กีนัสทวิ สรรทง

คักคัสสาธุ

จักนิบหาย ตายหมัน

เพรารร้ายแรงทง

๑๒๘ ถัดหลัง บังเบียดล้าง

สยคณ

ค่อพักตร์ ยกยชบุญ

ลักซึ่ง

คณมิตร จิตต์ป่าน ปูน

เขินจุ นนา

กลดงเสพหน้าผิง

คดุกเคล้ำบาตาย

๑๒๙ ผู้ขึ้นแม่ประโยชน์ใช้

เสนอมิตร

มิตร ประภุญทำจิตต์

เจ็บซ้ำ

กาย กับพยาธิชิต

ใครชอบ เลขนา

รูกขชาติในป่าล้ำ

เลคให้เป็นยา

๑๓๐ สนิมเหล็กเกิดแต่เนื้อ

ในตน

กีนักเนื้อเหล็กจน

กร่อนซ้ำ*

บาปเกิดแต่ตนคน

เป็นบาป

บาปยอมทำโทษซ้ำ

ใส่ผู้บาปเอง

†	หมัน	โดยปรกติไว้	มัน	แต่ใน	ที่	ต้องการ	โท
*	ซ้ำ	,,	คว่ำ	,,		,,	โท

๑๓๑ พักแฝงแต่งเต้าถั่ว
หวาน สิ่งใดให้ผล
ทำทานหวานกุศล
ทำบาปบาป ชัณ ชัณ

๑๓๒ ยายำ ประกอบ ด้วย
เครื่อง ไค้ กฤษณ์ ขน ขน
มัน บุญช่วย อวย ผล
มัน บาป ขรพกรรมให้

๑๓๓ มีสินญาเท่าผู้
บาป มิตรญา ขาน ขน
รักใด จักเพิ่ม พูน
แรง อื่น ญา จักได้

๑๓๔ ออย่าโทษไทท้าวท่วย
ออย่าโทษ สฐาน ภูผา
ออย่าโทษ หมู่ วงศา
โทษ แต่กรรมเอง สร้าง

๑๓๕ หมอแพทย ทาย ว่าใช้
โหร ว่าเคราะห์ แรง รุม
แม่ มค ว่า ผิด กุม
ปราศ ญา ว่า กรรมเอง ใช้

งายล
สิ่ง นิน
ผลเพิ่ม พูน นา
ได้ เลี้ยว ตาม คน
มนตรี คด
ปะไ้
ผลเพิ่ม พูน นา
บาป ชั่ว เสีย สุน
มีคุณ
พยาธิใช้
รัก อาต มา นา
เท่า ด้วย แรง กรรม
เทวา
ย่านกว้าง
มิตร ญาติ
ส่งให้ เ็นเอง
ลม คม
โทษ ได้
ทำโทษ
ก่อ สร้าง มาเอง

๑๓๖ แม่นมีตัวใหญ่เพียง

สูงเจ็ด ลำกาลสา
พงศ์พันธุ์เผ่าจันทร์
ครั้นว่าไร ทรัพย์แล

๑๓๗ คนผู้สืบชาติข้า

ครั้นมี มีสิน สรรพ
แม่ผู้เผ่าสุริยจันทร์
ครั้น ทรัพย์ แรมโรยร้าง

๑๓๘ แม่ มีเนตร พางเพียง

มีวิชา รู้หลัก
ปัญญา ยิ่ง ยศ คึกคัก
รู้เท่าใด ฤา พ้น

๑๓๙ มีฤทธิ์ แรง มากแม่

ศักดิ์ พระ เมรุ ทบ ทน
หิวย บก สี่ สากล
บิต บ่อม จะ พ่ายแพ้

ภูผา

มารดแท้

สุริเยศ ถี ติ

ทิว หล้า ฤา เห็น

พงศ์ พันธุ์

อวดอ้าง

สูงศักดิ์ ถี ติ

หมู่ ร้าย ฤา แคลน

พัน จัก ญ แซ

เลิกลั่น

ลือ ทัว ภพ นา

พ่าย แพ้ ความ ตาย

ทศพล ถี ติ

ท้าวแท้

ชุก ลอก ไว้ นา

แก่ ท้าว มฤตยู

๑๔๐ มีฤทธิรูปร่างแม่

เห็นเห็นแท้จริงไทรตร

คำกินแหวกสิ้นธุ

รู้เท่ารู้ลหุฟ้า

๑๔๑ มีบุตรบ่วงหนึ่งเกี่ยว

ทวีปผูกบาปาคล

ภรรยาเยี่ยงบ่วงปอ

สามบ่วงใครพันได้

๑๔๒ บัญญัติลูกเต้าทรัพย์

ผู้โลกคิดเวียนวน

บ่คิดว่าตัวตน

เมียมลูกทรัพย์หากเข้า

๑๔๓ ผู้ใดมีมิ่งขวัญ*

ลูกที่ให้ได้ครอง

ลูกชายอย่าพึงปอง

พึงวิจารณ์ประมวญให้

๑๔๔ มีลูกจากโทษแท้

เข้าบ่อนคยคนพาล

ต้องเสพสุราขาน

จากโทษแท้เท่านั้น

ลัทธิปัญญา ภิติ

ทั่วหล้า

ทุกทวีป

หอนพันความตาย

พันคอ

หอนงไว

วังวัด มีอนา

จึง พันสงสาร

สิ้นสกล

โคกเค็ร

สุญเปล่า ฟ้ากา

เกาะยอ ยามมฤต

เงินทอง

สืบไว้

มอบทรัพย์ ให้นา

รอบรู้เป็นคุณ

สาธุการ

ลักล

การขบ

ลากลับบิดา

๑๔๕ ลูกหนึ่ง ยอคยิ่ง ล้า

ลูกหนึ่ง เทียม ครอบงำ

ลูกหนึ่ง ต่อย สดุด

สามสิ่งนี้ มีแล้ว

๑๔๖ มีลูกลูกเล่าใช้

ลูกหนึ่ง พัง ล้าง ผลาญ

ลูกหนึ่ง ย่อม คบ พาล

ลูกที่คี่นั้น กวญ

๑๔๗ มีลูกคือลูกชู้

มีทาสเทียม คำแยะ

มีเรือเร็ว ชีแพ

มีแม่เรือน ใช้น้ำให้

๑๔๘ พระจันทร์ ใสงามด้วย

แสงสว่าง แผ้ว พันสี

กษัตริย์ อำมาตย์

บุตรที่คี่ รุ่ง หน้า

ประยูร

พ่อแท้

กว่าชาติ

เที่ยงแท้ ทุกคน

หลายประการ

ทรัพย์ ม้วย

พาผิด มาหา

ว่า รุ่ง คำ

ภาแน

แต่ได้

ดีกว่า

เกือบร้อน เพรางาย

ราตรี

สอง หล้า

เรือง รุ่ง นาม หา

พวก พ้อง พงศ์ พันธุ์

๑๔๙ ว่าเมีย มี มาก ถ้า	หลายเมีย
เมีย หึง ขก ขอเย็บ	อย่างแหม่ ^๑
เมีย หึง สาย ทรัพย์เสีย	สูญเสียจาก ตพนา
เมีย หึง ทำโทษแท้	เที่ยงให้ฉิบหาย
๑๕๐ เมียมาก รุ่ง รมัก หมั้น ^๒	ตัว ตน
มัน ช่อม หมา มนตร์ คด	คิด ร้าย
รัก นึก มัก หลง กล	การเสน่ห์
ควร ประหยัดอย่า หงาย ^๓	จัก ลื่น เสีย ตัว
๑๕๑ ศบึงประทุษฐ์ ทำเล่ห์ซ้อน เหนือ ชาย	ตำ เข้า
คิด คด มุ่ง มัน หมาย	ฉป ลาก
คอยใช้บ่วย ปาง ค่าย	เหตุนี้ควร ถวิล
เขา พิชเพิ่ม ภาณเข้า	สามคน
๑๕๒ ศบึงชั่วผิว อย่า ร้าง	จากเจ้า
ข้า หลีกหนี สาม หน	สามแห่ง
ลูก คิษย์ผิดครู ตน	เสพ ส้อง สมากม
เขา หมุ่นอย่า เข้า	

๑	แหม่	คือ แม่	แต่ อยู่ ที่ บังคับโต.
๒	หมั้น	,, มัน	,, ,,
๓	หงาย	,, ง่าย	,, ,,

๑๕๓ หญิง ชั่วชั่วร้าย รัก

เห็น บุรุษ นักรบราชันย์
แมลง วัน ย่อมเอา ซาติ
บ่เสาะ กลิ่น ดอกไม้

๑๕๔ ปาง ก่อนเคย ร่วม น้ำ

เคยเป็น ทริพย์ ไปล่ ปลีก
เคยเป็น มิ่งเมียบ สนิท
ใน ซาตินี้ จึงได้

๑๕๕ อากาศ หฤโหด แท้

สัตว์สี่ ตีนก็อุลา
มี ลูกโลก บัญญา
เมียบ นิ่งร้าย ขย่ำใกล้

๑๕๖ ถ่อ ลอย กลางแม่น้ำ

แม้มิ ขบ ขาง เขา
สตรีนี รูป ลำพา
ยัก หล่ม ถ่ม ร้าย ซ้ำ

๑๕๗ ถึงฤาแม่น้ำ และ

กาล สวรรค์ บึง ขาง
เปรียบ ประคองใจ นาง
ฤา อิ่ม เวลา กว้าง

ฤา ลาก

เกลียดกใกล้

อสุภ เน่า นว

คุง ผง ทุมรา

ใจจิตต์

ปลกให้

หลาย ซาติ มาหา

เสพ ส้อง ครอบ กั้น

คือ กา

ท่านใช้

ยิ่ง คัด รุ นว

อยู่เพียง ชันที

ฤา จะเอา

มอด ย้า

ผิวอย่า เล่า แส

ไม่ร้ายแรง หึง

หน ทาง

บ่อ ห้วย

ในโลก นี นว

แห่ง ห้อง สงสาร

๑๕๘ แผลง วัน ท่วยเติก น้อย นารี

พดุกิตชล ฤๅณทิ
น้ำไหล และ ฤๅณิ
เจ็ดสิ่งนี้ อย่าได้

ลูกไม้
สิทธิเดช
เกลียดอ้าง เป็นเคน

๑๕๙ กุ ข้ำ กุ เมื่อ ไซ้

กุ มิตร พงศารัก
กุ เมีย เมื่อ ไซ้ จัก
อาจ จัก รู้ จิตต์ ไร่

การ หนัก
เมื่อไร
จน ชีพ
ว่าร้าย ฤๅ ติ

๑๖๐ มี ข้ำ ชิก ขอบ ไซ้

ข้า หนึ่ง ถึง การ งาน
ข้า หนึ่ง คน น้อย พาล
ข้า หนึ่ง คอย ขอก ข้อน

หลาย สถาน
เจ็บ ร้อน
เปียก เปียก
แหวะ ให้ คัด ทรู

๑๖๑ ทาสฯ อย่า คิก ไร่

ปกปัก กล ภาย ใน
เลศ ลับ สิ่ง ไค ไค
มัน แหวะ นำ ทำ ร้าย

วาง ใจ
อย่า หงาย*
เห็น เหตุ
หมก ลิ่น เสียด ทั่ว

๑๖๒ ความลับอย่าให้ทาส
 ปกปักรักษา พก
 แม้ให้ทราบเหตุมี
 นัยว่า ข้า ทาส แท้

๑๖๓ หญิง ทาส ทาง ทาส ไซ้
 ขยำและเลี่ยม ลาม ลวน
 วัชร ก่อเจิง ขวน
 กังแมลง บ้อง รวเจ้

จับที่
 ขยำแผ้ว^๑
 หลาย หลาก
 โทะ ร้าย เร็ว ถึง
 โขย ควรร
 วาก เว
 ใ้ยาก
 กังแห่ง^๒ งอน ทาง

๑๖๔ (บทนี้มีบทที่ ๔๐๖

ความ อย่าง เทียวถัน ซ้ำ อยู่
 แต่ที่นั่นเป็น รูปโคลง กระทุ
 ึ่ง คงเอาที่ เป็นโคลง กระทุไว้)

๑๖๕ หญิง ชาย บ้า ขาแข้ง^๓

ใคร ออก ออม ซ้ำ คน
 ลีรี ห่อน จาก ทน
 มา อยู่ ฐู ตีน ก

ทุรชน
 หมู^๔
 คลาคลาก
 เมอ^๕ รอ วาง วาย

๑	แผ้ว	ที่ถูกลือ	แผ้ว	แต่ต้อง	การ	โทะ
๒	แห่ง	”	แห่ง	”	”	”
๓	เจ้า	”	เจ้า	”	”	”

๑๖๖ พ่อช่วยคน รุ้ยยอม

แม่ช่วยปาก สามานย์

พ่อแม่โคตร สันดาน

คำอ่อนหวาน ขาน หน้า

๑๖๗ พ่อตาย คือ นิตร์ กัง

แม่ คับ ทุจรต จักร

ลูก คาย บ่วาช รัก

เมืง มึง ตาย วาช มัวย

๑๖๘ พิช ร้อนในโลกลี้

พิช หอก คาย เพลิง ลาม

ร้อน จริง ก็ มี ยาม

ร้อน สิ่ง เกิยว ร้อนไว้

๑๖๙ หวานใดในโลกนี้

หวาน หึ่ง คือ รส กาม

หวานอื่น ห่ม หั้น แสน ทราม

หวานไ้ ปาน รส ด้อย

๑๗๐ ขรรคกาศาไรค ร้อน

กษ ก็ ข้ายัค ลม

คน ชื่อ กล่าว ไคร ชม

จริงไ้ จริง นั้ไ้

สาธารณ

กล่าว กล้า

สุทธชาติ

รวม รุ้ย ก็

หาย หัก

จาก ด้วย

แรง ว่า

มีค กลุ้ม แคน ไทร

มี สาม

ลวกใหม่

หยุด หย่อน เบ็น นา

ยิ่ง ร้อน ฤา วาย

มี สาม สิ่ง นา

อีก อ้อ

สาวพัตร หวานเฮย

กล่าว เกลยง คำหวาน

รส ชม

และไ้

ว่า ชอบ หุ แส

ฝ่าย หน้า นาน เห็น

๑๗๑ โทษ ท่านผู้ขึ้นเพียง

ปอง ตินินนิทา

โทษ คนเท่าฤๅ

ปอง ปกคิก ช่อนเรือน

๑๗๒ คนรักมีมากใช้

ซัง มากนิทาคน

รัก มากเมื่อถึงวล

ซัง มากมัก รุมเข้า

๑๗๓ ทอกบัว ทนอมณ ก้าน

สระ ก็มีมลทิน

น้ำ ล้าง สิ่งของกิน

คลอง ชาย อากุล ช้อง

๑๗๔ ล้น พรหมณ์ ตานกแฉ่ง

น้ำ จิตต์ พระยา กำหนด

คำ ครู ตั้ง สอน ขท

ทำ สิ่งนี้ แผลมแล้

เมตคอง

ท่อนเว้น

หนักยิ่ง

เรื่อง ร้าย หาย สูญ

แสดงผล

โคกเศร้า

วานช่วย กันหา

กล่าวร้าย วันทำ

คนฉิน

ไผ่ พร้อง

พึงเกลียด ตินา

สิ่งร้าย เป็นดี

มุก มก

ยากแท้

ชรเมศ

รวก รู่เร็ว ริง

๑๗๕ กุณทีนคินหนึ่งชา

มล้ำวิถีโยชน์เคียว

สงสารหมู่พาลเทียว

เพราะบ่เห็นธรรมน้อย

๑๗๖ เฝ้าท้าวเทียมเสฟด้วย

เข้าสู่สงครามชิต

ทรงครรภ์แลธพาณิซ

บัคขึ้นบัคเคว้าหน้า

๑๗๗ บรรทมยามหนึ่งไท่

หกทุ่มหมู่บัณชิต

สามยามพวกพาณิซ

นอนสี่ยามนั้นแล้

๑๗๘ ราชาริราชน้อม

อำมาตย์เป็นบรรทัก

ฝูงราษฎรอยู่ศรีสวัสดิ์

เมืองคงขึ้นเลิกแล้

๑๗๙ ข้าท่านคร้านคลีกเจ้า

ชีบ่เล่าเรียนเขียน

ชาวนาละความเพียร

สามสิ่งนี้โทษให้

วังเจียว

กุจร้อย

ทางเห็นนานนา

หนึ่งให้เป็นคุณ

ยาพิษ

ไซ้ช้า

เทียวต้องชะเลนา

กล่าวไถล่ความตาย

ทรงฤทธิ

ทั่วแท้

นรชาติ

เที่ยงแท้เดียรริฉาน

ในสัง

ถ่องแท้

ทุกเมื่อ

ไพร่ฟ้าเปรมปรีดิ์

จากเจียร

อ่านไซ้

ไถถาก

โทษแท้คนฉิน

๑๘๐ นายเรือนใหญ่อยู่เหี่ยว
นาย ช้อง เป็นใหญ่คน
ท้าว พระยาใหญ่กว่าชน
นักปราชญ์ใหญ่แปก คำน

๑๘๑ สตรีที่รูปได้
ชายฉลาดความรู้สรรพ
พราหมณ์ ทรงเวทย์ยานับ
ภิกษุ เกิก ลาภใช้

๑๘๒ เรียนสรรพศาสตร์ สั้น
ประสิทธิ์ เสรีทั้ง แคนดิน
ตามบัญญัติยิ่งโดย จินต์
สอนอัชฌา สัยใช้

๑๘๓ เรียนรู้ครู บอกได้
สย ศาสตร์ ศิลป์ ทุก อัน
อัชฌา สัย แห่่ง สามัญ
ครู พัก นักสิทธิ์ผู้

๑๘๔ แม้บุญยัง อย่าได้
อย่า คั่น คี ตน ตาย
ลูก พร้าว อยู่ถึง ปลาย
ใคร พรำ น้ำตกให้

เรือน ตน
ลูกบ้าน
ในเขตร แคนนา
ท้าวท้าว ทิศา
เป็น ทรัพย์
ทรัพย์ได้
ว่าทรัพย์ พราหมณ์นา
เพื่อรู้เทศน์ ขรรณ
เพลงศิลป์
ย่อมได้
คกิลอก
ห่อนได้มีครู
เสวีจ สรรพ
ย่อมรู้
บุญแต่ง มาแ
เล็กได้บอก เลย
ชวน ขวาย
ก่อนใช้
สูง สุก ยอดนา
หากรู้เต็มเอง

๑๘๕ นกน้อย ชนน้อยแต่
 รังต่าง ๆ เมียผัว
 มักใหญ่ ย่อมคน หัว
 ทำแต่พอตัวใช้

๑๘๖ เห็นท่าน มีอย่าเคลิ้ม
 เรายาก หากใจงาม
 อุตสาหะ พยายาม
 เอาเยี่ยง อย่างเพื่อนบ้าน

๑๘๗ เริ่มการ ทรง ตรึกไว้
 การจะ ธุระใจ
 เคื่อ คอก ออก ห่อนใคร
 ผลผลิต ตักแล้วแพร่*

๑๘๘ การใด ทรง ผิดใช้
 เอาสิ่ง นั้น ทรง ชัก
 หนาม ยอก ตัว แคะ คัก
 หนาม ต่อ หนาม นั้น แฉ

พอตัว
 อยู่ได้
 ไฟเพ็ด
 อย่าให้คน หยัน

ใจตาม
 อย่าคร้าน
 การกิจ
 อย่าท้อ ทำ กิน

ในใจ
 ชั่วแจ้ง
 เห็น คอก
 แพรให้คนเห็น

เสียฉันท
 คิก แก
 ฤา ออก
 เชื้อได้ คื่น ถอน

๑๘๙ ผมนึกคิดสืบหัว

ทำไว้ผิดเทศกาล

เลียงเมฆผิดรำคาญ

ทำผิดไว้ทุกซ่เศร้า

๑๙๐ เกินทางต่างเทศให้

อาสน์นั่งนอนอาหาร

อกนอน อกบันดาล

ห้าสิ่งนี้คุณล้ำ

๑๙๑ อาศัยเรือนท่านให้

เห็นท่านทำงานการ

แม้มีกิจโดยสาม

พายถ่อช่วยค้าจ้อง

๑๙๒ เขาย่เวียกสักหน้อยขึ้น

ท่านบ่ถามเรา

ยกตนอะหังการ

สามลักษณะนี้ผู้

๑๙๓ เป้นคนคลากเหี้ยอย่า

เงินสสิ่งติดชาย

เคหาอย่าสุญวาย

เงินผูกขุจักได้

วันวาร

ขวยเข้า*

คิดอย่า

ตราบเท้าวันตาย

พิจารณา

อีกห้า

ความโกรธ

เลิกแล้วควรถวิล

พิจารณา

ช่วยพร้อม

หาเวศ

จรกให้จนถึง

เคหา

ขอรู้

เกินเพือน

เผ่าร้ายฤาตี

เปล้ากาย

ขอไว้

ข้าวเปลือกมีนา

ผ่นเลี้ยงอาตมา

๑๔๔ สีนโศบ์ชอบไ้

อยู่แต่เจ็ดเดือนเดือน
ครั้น นาน ย่อม เลื่อนเฟื่อน
มักซักของเก่าเหี้ย

๑๔๕ ตม เกิดแต่หน้าแล่น

น้ำก็ล้างเลหหาย
บาปเกิดไ้แต่กาย
อันจักล้างบาปไ้

๑๔๖ ขายครูใช้ถ้อยรู้

ขายแก้วราชาลา
ขายแก้วภริยาหา
ขายกับทำบุญแล้ว

๑๔๗ หินาแถมขึ้นช้อยเซ่น

ถ้อย คำคำเฉื่อยหวาน
หัวใจทั้งคาบผลาญ
เขาเหล่านักกล่าวไว้

๑๔๘ หลีกเกรียนให้หลีกหัว

น้ำหลีก สิบ คอกกลาญ
ข้างนี้ สิบ คอกกลาญ
เห็น ทรชน หลีกไ้

มาเรชน

คำเข้า

ปนอยู่

มอด ม้วย คมคไ้รง

เป็นกระสาย

ซากไ้

เพราะจิตที่ กอนหา

เพราะ น้ำใจเอง

วิชา

ยศแท้

บุตรแต่ ไหนาหา

สข หินา

บวช

ซาบไ้

ชนม์ชีพ

ว่าผู้ทรชน

คอก หมายถึง

อย่าใกล้

กลาคลาญ

ห่าง พัน ลับ คา

๑๙๙ พาชี้ชี้คล้อง คล้อย

โคคู่ควรไถนา

บน ชาล ชาติวิฬาร์

สุนัขเนาแคไต้

๒๐๐ กระบือหนึ่ง ห้ามอย่า

เมียบึงอย่ามีสอง

โคสามอย่าควรปอง

เรือนอยู่สี่ห้องไต้

๒๐๑ มีเรือค้าชี้ห้า

สุนัขหกอย่าพึงพอ

แมวเจ็ดเร่งเร็วขอ

ช้างแปดน้ำเก้ายี่สิบ *

๒๐๒ มีเงินให้ทำนุกู้

ศิลปศาสตร์ฤาศึกษา

มีเมียอยู่เคหา

สามลักษณะนี้ไกด้

ควรคลา

ชอบไต้

ควรอยู่

ต่ำเหี้ยเรือนควร

ควรครอง

สี่ไต้

เป็นเหตุ

เดือดร้อนรำคาญ

ลำนอห้ามแซ

จิตต์เลียง

มาไล่ อิกนา

อย่างห้ามเพรงมา

ไปมา

เล่าไว้

ไกลย่าน

แก่แม่ไม่มี

๒๐๓ สบ พบ คนเคลิ้ม อย่า
ลาก อยู่ไกล อย่าหา

มี ลูกโลกปัญญา
เมียมิตร ร้าย อย่าใกล้

๒๐๔ ไร้ สิ่ง สิ้น แล้ว อับ
อีก ญาติวังค์ พงศา
คน รัก ย่อม โรย ราว
พบ แทะ ทาง ทำ ไช้

๒๐๕ อย่า เรียน เพียร คิด คั้น
อย่า ตรึง รักรีน ปอง
อย่า เรียน เวท มนตร์ ลอง
แปร ชาติ หนึ่ง พึง เว้น

๒๐๖ รัก มิตร สภา ฟ้า
รัก เฝ้า พงศา สนิท
รัก หญิม อย่า พึง คิด
รัก สัตย์ ศีล จัก ได้

เวรหา

ใคร ไ้

ยาก จิตต์ คน นา
อยู่ เพียง ชัน ที่
ปัญญา
บ่ ใกล้

รส รัก กั้น แะ
เบี่ยง หน้า เมิน หิน

ชุก ของ
บ่อน เหล็ก *

สาว สวาท
สิ้น เขียว พ คน

สมร มิตร
ชื่อ ไช้

สิน छो ย เอา นา

สุข แท้ ทาง สวรรค์

๒๐๗ รัก ทรพย์ ^๕อย่า ^๕ยัง ^๕ด้วย วิชา

สว่าง ^๕อื่น ^๕เท่า ^๕สุริยา

ไฟ ^๕ไค ^๕ยิ่ง ^๕ราคา

รัก ^๕อื่น ^๕หมิ่น ^๕แสน ^๕ใช้

๒๐๘ มี ^๕มิตร ^๕พ ^๕ร ^๕อบ ^๕ร

คุ ^๕อุ ^๕ทร ^๕เทีย ^๕ว ^๕ชิ ^๕ค

ความ ^๕ข้า ^๕เง ^๕อ ^๕ง ^๕า ^๕บ ^๕ัก

ท่า ^๕น ^๕ว่า ^๕มิ ^๕ตร ^๕ห ^๕อ ^๕้า

๒๐๙ เมีย ^๕ท่า ^๕น ^๕พิ ^๕ศ ^๕พ ^๕าง ^๕เพ ^๕ย ^๕ง

ทร ^๕พ ^๕ย์ ^๕ท่า ^๕น ^๕ค ^๕อ ^๕อิ ^๕ฐ ^๕ผ ^๕า

รัก ^๕ส ^๕ถ ^๕ว ^๕อ ^๕น ^๕อา ^๕ต ^๕มา

ตร ^๕อง ^๕ค ^๕ง ^๕น ^๕จ ^๕ก ^๕เป ^๕ล ^๕อง

๒๑๐ คน ^๕ไ ^๕ค ^๕ไ ^๕ง ^๕ส ^๕ำ ^๕ง ^๕ส ^๕ัน

ความ ^๕ส ^๕ัจ ^๕เ ^๕ื่อ ^๕ม ^๕ก ^๕ระ ^๕จ ^๕าย

มา ^๕น ^๕ะ ^๕เ ^๕็ ^๕บ ^๕า ^๕ย ^๕ห ^๕าย

ส ^๕ິ ^๕ง ^๕ี ^๕มี ^๕พ ^๕ร ^๕้อม ^๕แ ^๕ก

ห ^๕่อ ^๕น ^๕ไ ^๕ด้

เพ ^๕ล ^๕ง ^๕ร ^๕าค ^๕ฤ ^๕า ^๕พ ^๕่อ

อ ^๕ย ^๕า ^๕ส ^๕ู่ ^๕ร ^๕ัก ^๕ธ ^๕ร ^๕ม

ร ^๕ัก ^๕ส ^๕นิ ^๕ท

ช ^๕อ ^๕บ ^๕ห ^๕น ^๕้า

บ ^๕ั ^๕ค ^๕เ ^๕้า

เ ^๕ก ^๕ล ^๕้า ^๕เ ^๕ล ^๕ือ ^๕ค ^๕ิ

มา ^๕ค ^๕า

ก ^๕ร ^๕ะ ^๕เ ^๕อ ^๕ง

เท ^๕ียม ^๕เท ^๕่า ^๕ก ^๕ั ^๕น ^๕แ ^๕ะ

ป ^๕ล ^๕ค ^๕พ ^๕ัน ^๕ส ^๕ง ^๕ส ^๕าร

ความ ^๕อ ^๕า ^๕ย

จ ^๕าก ^๕ท ^๕ั

ห ^๕ม ^๕ค ^๕เ ^๕น ^๕ท ^๕ร

เ ^๕ล ^๕เ ^๕็ ^๕เพ ^๕ย ^๕ค ^๕ิ ^๕ร ^๕า ^๕น

๒๑๑ คนใดมีสักทั้ง

ความเจ็บยังไข้ละ
ความตายบ่ สละ
แม้ตก ต่ำไรร้าง

๒๑๒ คนใดพึ่งยึดแล้ว

บ่ ตรี ตรก นึกหมาย
บ่ ถาม ไถ่ อูบาย
ปราชาญว่าผู้นั้นใช่

๒๑๓ คนใดทรง สัจสร้าง

ไข่เคียดซึ่ง หึงสา
น้ำจิตคึกคิกกรุดหา
คนทั้ง นึกได้

๒๑๔ คนใดละพอทั้ง

อัน ทพพล ขรา
ขับไล่ไข่ มี ปรา
คนทั้ง นึกแล้ว

๒๑๕ คนใดเอมโอชถ้อย

เห็นแก่เมา พฤตมา
สรรเสริญทั่วโลกา
ปรโลก พ้นจักได้

มานะ

หนึ่งข้าง
จากจิตต์

ห่อนผู้ดูแล

บ่ ขวาย ขวณหา
มันไว้

เต็ม ต่อ

ไข่เชื้อเมธา

คือลิ

สัศวุไข่

เนื่อง นิ

ชื่อเชื้อปรีชา

มาคา

ภาพ แล้ว

ฉิ เนตร

คลาด พัน ภยันตร์

เจรรจำ

ถ่อมไข่

มานุษย์ นีนา

สู่ ฟาเมืองแมน

๒๑๖ คนใดค่าโคตรเค้า
ถือว่า คนทรัพย์สินมูล
กู หมีน หมู ประยูร
เป็น ที่ คิ เตียบ ทิ้ง

๒๑๗ ชายใด เว่ คบ ค้า
เสพ สุรา ยินดี
นก ไก่ สะภา ติ
คน ทั้ง นั ญ่า เว้น

๒๑๘ คนใด ถอย จาก รู่
หญิง รูป ร้าย กิริยา
บรรพชิต บ่ รักษา
สาม สิ่ง นั ซื่อ ม้วย

๒๑๙ คน ร้าย มัก ชอบ ร้าย
สอน สั ง สั ง ความ ติ
กู เกลือ ทอ คน ติ
เสพ ที่ ชั่ว เชื้อ นั ใช้

ตระกูล
มั่ง ชั่ง *
พงศ์ เผ่า
ทั่ว ท้อง โลกา

นารี
บ่อน เติลัน †
มือ ค่อ พระ นั น้า
จาก เบื่อง ฉีย หาย

วิชา
โลก ทั่ว
คิด ขาด
ชีพ สั น สุก สกล

รา คี
ขี้ ใต้
สูญ เปลา
ทราบ แจ้ง ใจ มั น

* ชั่ง ที่ ญล เบ้น คั ง แต่ ต้อง ทาร โท

† เติลัน ,, ,, เล่น ,, ,,

๒๒๐ สอนคน หีน ชาติ ชั่ว
 ฝนตก เจริญ งาม เขา
 คนก็ ตั้ง สอน เอา
 กล กระละ ออม น้ำ อุ่ม

๒๒๑ เผ่า พาล พวก ไ้ รู้
 มั่น ย่อม หา เหตุ ผล
 สมบัติ สีสักกล
 ฤา อาจ ยัง มั่น ใ้

๒๒๒ ไ้ สิ้น ทรัพย์ เพื่อ คำ
 เลี้ยงชีพ ชำนิบยง
 ภาย หลัง โลก ไ้ ตรง
 ถอน ทัว ทัว หงส์ แคล้ว

๒๒๓ แม่น้ำ คึง คด เคียว
 เหล็ก คด ทำ เคียว รอน
 ไ้ กระทด กระทำ ทอน
 คน คด กึง คุณ เหน้ ๓

โลก เขา
 หลั่ง หลุ่ม ๑
 โอวาท
 อิ่ม ไ้ ไ้ ไ้

คุณ คน
 ชุก ไ้
 ไ้ กอบ ใ้ แอ
 เกิด แยม ยินดี

ชน หงส์
 อยู่ แล้ว
 ไ้ ค่อ
 คลาก ลิ่น เลื่อม ทอง

ควรร จร
 ไ้ เข้า ๒
 ทุก ที่ กง นา
 ย่ ต้อง การ งาน

๑ หลุ่ม ๑๑ ลุ่ม แต่ ต้อง การ โท

๒ เข้า ๒๒ ชั่ว

๓ เหน้ ๓๓ เน้ แต่ ต้อง การ โท

๕๑
๒๒๔ ปราชัญญ์ไถ่เรื่องรู้ยิ่ง

กล่าว มธุรรรมา

น้ำจิตต์ อัสติยา

คือ กัง ทวง แก้ว กัง

๒๒๕ ไ้ ถามปราชัญญ์บ่ พรัง
เปรียบ กัง เกรวี่ตี

คน พาล พวง ขวก ตี

ถาม บ่ ถาม มั่น ฟัน

๒๒๖ ร่วม รัก นักปราชัญญ์เชอ

เรา สิก ขอบ ขวัก

เอา เยี่ยง อย่าง ข่า มี

ปรากฏ กล ทาน แก้ง

๒๒๗ น้ำไ้ มีจิตต์รู้

ไม่ คด เขา ทำ ศร

บัณฑิต ทราบ สุนทร

สอน สั้ อาคม ไ้

๒๒๘ ขย่ำ คบ คน หมู ร้าย

คบ แต่ บัณฑิต คน

วัน คั้น รวด เร็ว คล

เห็น อนิจ นัน แล

วิทยา

ห่อน พลัง

ยล ยาก

แต่งไว้ เรือนโร

พาที

จึง ครน

จัก กล่าว

เฟื่อง ถ้อย เกิน ถาม

ชาติรี

ท่าน แจ้ง

จิตต์ ไกรธ

แนะให้ ชุม ทอง

ไหล จร

ชื่อ ไ้

โอวาท

อ่อน กว้างใจเอง

ทฤษณ

ปราชัญญ์แปล

บุญ เร่ง ทำนา

ลวง พัน สงสาร

๒๒๙ พึง ขอบใจวาทีไว้

จึง สั่ง สอน สาธุชน
แต่แรก เร่ง ระวัง
สัตว์อื่น หมิ่น แส่นซ้ำ

๒๓๐ ช่าง หม้อคือ หม้อใช้

ดี แดง เองามงาน
คุณศิษย์กับ อาจารย์
ดีใช้ดีจักให้

๒๓๑ คุณแม่หนาหนักเพียง

คุณบิกร คุณอา
คุณพี่ พ่วงศิขรา
คุณพระอาจารย์อึ้ง

๒๓๒ เมื่อร้อน นำ ท่านให้

เมื่อเยือกเย็นได้ไฟ
เมื่อทุกข์ ท่าน แก้อไข
เมื่อยากจน ท่าน เกื้อ

๒๓๓ เป็นเงาพฤษภ มิ่งไม้

เป็นญาติทุกข์ล้ำราย
เป็นครูยิ่ง พันธุ ฉาย
เป็นร่มพระเจ้าให้

ในตน ก่อหนา
ทั่วหล้า

จิตต์อาต มาแฮ

อาชแท้ทรมาน

ศิลาณ แดกนา

ชอบใช้

ดีสั่ง สอนแฮ

สู้ห้อง อบรม

พสุธา

ภาคกว้าง

เมรุมาศ

อาสุ สาคร

เย็นใจ

อุ่นเนื้อ

ชูช่วย

ก่อให้เกิดคุณทำ

สุขสบาย

กว่าไม้

กษัตริย์ ครู หนา

ร่วมฟ้าดินบน

๒๓๔ ทอง กราว หงอน ไก่ เล้ง
งาม แต่ กลิ่น งาม มี
นัก เรียน ขอก ขาด
งาม ผาต ผล เท่า ก้อย

๒๓๕ หอม กลิ่น คอกไม้ ที่
หอม แต่ ตาม ลม งาม
หอม แห่ง กลิ่น กลิ่น คือ
หอม สุก หอม สะท้อน

๒๓๖ ทำบุญ บุญ แต่ง ให้
คือ ทิ้ง เมา ตาม คน
ผู้ ทำ สิ่ง อกุศล
คุรุ จักร เกรียน เกรียน แล

๒๓๗ ใจ บุญ บุญ นัก วิ
ใจ ขาป ทำ ขาป กรรม
ใจ บุญ ก่อ ขาป ล้า
ใจ ขาป ทำ บุญ แล

๒๓๘ ใจ เขา ใจ ห้าม ขาก
ใจ เกิด เวรา ฆกร รจ
ใจ ไก่ คิค ผ่อน ผัน
ใจ คัง นี ยิง แล

สด ดี
หนึ่ง น้อย
ลบ หลู่ ธรรม นาน
กอบ นีน งาม มี

นัย ถือ
กลับ ย้อน
คิล ล้า นี นาน
ทั่ว ไกล ไกล ถึง

เห็น ผล
ติด แท้
กรรม ติด ตาม นาน
ไล่ ต้อน ตีน โค

เร็ว ทำ
ง่าย แท้
ยาก ยาก จิต ต้า
ยิ่ง นีน แส่น ทวี

ใจ ฉันท
กา แท้
ชอบ ไล่ ตัว นาน
เล็ก ให้ สุข เกษม

๕๔
๒๓๙ ศาสตร์ไกร ละ เล่า
ทวีปสี่ ไกร ทาน
รักโค จัก ปุณ ปาน
สุข สิ่ง ไกร จัก ได้

๒๔๐ พัน เบ้น พัน เกศ ร้อน
พัน จาก ทุก ช้ เวทนา
พัน ตาย แก่ เกิด มา
สุข ทั้ง น้ พระ เจ้า

๒๔๑ มุล บาป คือ โลก ถิ่น
สรรพ วัธ เป็น มุล พา
มุล ทุก ช้ เกิด เพราะ วั
มุล นิพพาน นี้ ได้

๒๔๒ น่าน น้ำ ฤๅ ก่อน กล้า
พฤษ ชาติ ก่อน หวง ผล
จอม เมฆ ไ้ หวง ฝน
ปราชญ์ ก่อน หวง ทวีป ช้อง

๒๔๓ อุดม อุดม เบื้อง
แก้ว เกิด แต่ ฝานิยม
ช้างเผือก เกิด ใน พระนม
ปราชญ์ ประยูร ยาก ไร้

ธรรมาน
ที่ ให้
รัก สัก คีล นา
สุข เพียง นฤพาน
โรค
โคก เศว
ในโลก
ว่า เหนือ นฤพาน

แสง หา
พย ธิ์ ใช้
คา เกศ
เพราะ ทั้ว สัก ภา
กลิ่น ชล เอง แะ
เสพ ล้อง
ภักย์ เสพ เสย นา
เบิก ให้ เป็น ทาน
เยือก ตม
ชอบ ใจ
ไพร พฤษ
ทิว หน้า น้ ถือ

๒๔๔ รู้ที กรุงคก้วย

รู้ว่าไคงานแขง

ไค หมเกยียร แสทง

รู้ว่า ปราชญ์เป็รื่องไซ้

๒๔๕ นก แสท สกฤษโทยเค้า

ทง ทุก อุษฎี อิก ลา

เสียง ประทุษฐ์ ภาษา

พ้ง บ่เพราะ หู พ้อง

๒๔๖ แหกเค้าทุเหวว่าแก้ว

หงส์ วิหค มยุรา

เอก นรชาติ วาจา

พ้ง เสนาะ เพราะ พ้อง

๒๔๗ สกฤษ กา กระเหว่าไซ้

ไซ้ ท่อไซ้ สำคัญ

ออก ลูก จิง แปร ผัน

กา กระเหว่า นั้นแล้

รณแรง รวคแซ

เมื่อไซ้

ทีเมื่อ รุกนา

เมื่อถ้อย คำแถลง

กุกา

ลือร้อง

หินโศก

กุกถ้อย พรชน

โกญจา

ว่าร้อง

เอมโอช

มฤต ถ้อย วาที

เหมือนกัน

เท่าแท้

ตามเพศ

ทัวผู้เล็งเห็น

๒๔๘ นักแร้งแรง ร่อนได้
บิน ขู่ สูง แข่ง เคียง
แม่น้ำ ทวี เรียง
ลึก เท่า ลึก นั้น ไช้

๒๔๙ ควร แสง สี สิ่ง แท้
พึง จัก จำ เรียง สวัสดิ์
ความรู้ มิ ตร เมีย สัจ
อย่า เสีย * ใจ ได้ แล้ว

๒๕๐ วิชา ควร วั ก วั
อย่า หมิ่น คิล ปร ศาสตร์
รู้ จริ ง สิ่ง เคียว อา จ
เลียง ชี พ ชำ อย ร อย

๒๕๑ พาย เดิก พ้อ อย่า วั
จวน ทร วัน จัก ส่าย
ของ สก สิ่ง ควร ชาย
ทะ ลาก เลิก แล้ว อ้า

พอ เพียง บั ก นา
ครุ ท ได้
ราย ทัว ทวี ปร แอ
สุ ค สู้ สาค ร
ม เฬ ร วั ทน์
แวน แก้ว
ข้าว เปลือก มี นา
เท่า นี ฤา แคลน
ฤา ชาค
ว่า น้อย
มี มั่ง
ชั วั ชู
ชัว หลอ หลน หลาน
รอ พาย
ล่อง พ้า
จัก ชาค ค่า แอ
บ่น ช้อ เขา ใคร

๒๕๒ เรียบศิลป์แสงทวีพยับคอมเกินไศล

สามสิ่งอย่าเร็วไว

เสพ กามหนึ่งคือใจ

สอง ประการนี้ถ้า

๒๕๓ มักได้ให้คิดได้

ได้ชั่วนี้ได้การ

ให้ได้สะดวกศาล

ได้ทั้งนี้เอกอา

๒๕๔ ทวีปมีสี่ส่วนใช้

ภาคหนึ่งพึงเกียดกัน

สองส่วนเบ็ดเสร็จสรรพ

ยังอีกส่วนควรให้

๒๕๕ เขารูปหน้าหนุ่มเนื้อ

แม่ปราศวิทยาทรง

ทองกวาวดอกดาษทอง

เลียบกลิ่นวินรสไว้

๒๕๖ มักคร้านถูรอบรู้

ศิลปศาสตร์เลื่อมสินหา

ไว้ทวีปอัชฌ์มา

เว้นจากมิตรนั้นใช้

ชอยช้า

มักโกรธ

ผ่อนน้อยเห็นคุณ

สองสถาน

ชั่วหน้า

โดยชอบ

อิมน์ใจตน

ปนปน

เก็บไว้

การกิจใช้หา

จ่ายเลี้ยงตัวตน

ในวงศ์ตระกูลแต่

เลื่อมเศร้า

แดงบ่า

ทั้งนี้ใครชม

วิทยา

ใช้ได้

เป็นเพื่อน

สุขร้างแรมรอย

๒๕๗ ซ้ำกับบทที่ ๒๐๗

๒๕๘ ซ้ำกับบทที่ ๒๐๖

๒๕๙ ซ้ำกับบทที่ ๒๐๘

๒๖๐ คู่กันเคยคน คบค้า

คบแต่ข้าวแกงจาน

มีรสรสใดปาน

ชมชื่นกลิ่นคล่องไค้

๒๖๑ คราวที่มีเพื่อนพ้อง
ปันหนึ่งไต่ถามถาม

คราวทุกข์ลูกเงินความ

เพื่อนเล่นเจรจาหยอ

๒๖๒ คนใดเค็มแม้ว่า
หลายคายแค้นเคี้ยวขบ

ภายหลังมาตรม้นกลีบ

จงประหยัดอย่าหย้าย†

๒๖๓ น้ำเหม็นมล้างสิ่งเห็น*
มล้างอุทกบริสุทธิ์

คนเวอร์ตอเวอร์ประทุษร้าย

เขาอเวอร์ระงับหย้าย†

มานาน

ส่งให้

เพราะรัก นั้นนา

ยิ่งชื่นปลาดี

พรตาม

ถืถ้อย

มีโทษ

สิ่งนั้นๆมี

เวอร์กับ ตนนา

คิดร้าย

เช่นมิตร ก็ดี

คำเข้าคอยเชิง

โฉนหยุด

เลื่อมร้าย

ทวีโทษ

อาจสิ้นสูญเวอร์

† หย้าย ประพฤติเป็นหย้าย

* เห็น " " เน้า

แต่ต้อง การใดในที่นี้

"

"

๒๖๔ ช้อนเงือกจำนำชุ่ม
 ภายนอกทำแหม่นใส
 กระจิบเห็นไฟ
 คอประหารจึงจำ

๒๖๕ จักทำโทษแก่ผู้
 ใจมุ่งเมตตามัน
 ให้คึกคึกดีสำคัญ
 ความคึก น้อย จึงได้

๒๖๖ ตักตื้นกันรากแล้ว
 หามหินห่อจนไว้นาง
 เพลิงพิษ นึกหนึ่งแรง
 ดับแต่คืบไว้อื่อ

๒๖๗ คว้าง^๑ พิชย์^๒ คว้าง^๓ พัน พันแขน ทนนา
 ไปสขพบวังแทน
 ร่ายมนตร์ปลุกเสกแสน
 ไม่นับ ๒ วัน ถึงหน้า^๓

๒๖๘ ซ้ำกับบทที่ ๒๐๘

จึงใน
 สดหน้า
 มั่งอยู่
 จับใหม่เป็น ๆ
 ผิดฉกรรจ์ นั้นนา
 มากไว้

เขาโศก
 อยู่ล้อมมือตน
 ปลุกแปลง
 ห่อเนื้อ
 เรืองโรจ
 หึงข้าเพลิงไฟสง

แห่เข้า
 ของอา
 แน่ต้องตนเอง

๑	คว้าง	ต้องการ	เอก	ปรกติ	เป็น	ข้าง
๒	ชั้น	ว	ว	ว	ว	ล้น
๓	หน้า	ว	โท	ว	ว	เนา

๒๖๘ ลูกเมียเหมือนผ้าไอ้
ขาดฉีก ขวแล้วหา
พี่น้องเลิกเช่นชา
ขาด ปรจาก จักให้

๒๖๙ มีบุตรบูได้ทั้ง
คุณแห่งไม้เท้าถือ
ทางเมื่อเพื่อพบคือ
ไม้ประเสริฐเลิกแล้ว

๒๗๐ ขรรคมดาผลมวงไม้
เมื่ออ่อน รสเพื่อคุดพาน
ครั้นสุก รสสวาย หวาน
มะม่วง นั้น ฤาเปรี้ยว

๒๗๑ บุรุษสุกไว้รัก
ไว้เพื่อนไปไกลคาม
มือเปล่าสู่ สงคราม
รู้ใช่ ทนแก่ ก้าน

๒๗๒ โยธาทั้งสาครสู่
บ่ราชญ์ มละ คัมภีร์ ความ
เคินหน เพื่อน บ่ตาม
พาณิชเสีย พวก พ้อง

จักรา

ใหม่ได้

แซน ดิค ต้น แอ

ค้อเข้าฤา คีน

คีน มีอ

เลิกแท้

สิงห์สัตว์ ก็คือ

อาอ้อม กัน ภัย

ตระการ

ยาก เคียว

เฮมโอช

เปรี้ยว ด้วย มะขาม

เมื่องาม ชอบฤา

เขตร้าน

ยง ยุทธ์ ไฉนหา

กล่าวถ้อย กลาง สยาม

สงคราม ชอบฤา

อย่าพร้อม

อย่าได้ ทาง แอ

ต่าง ค้าว เติมน

๒๗๔ รักเจ้าจงรักให้
ท่านเคียดอย่าควร ประทุษฐาน
จงมีภักดีดู
มันบ่จึกจากเจ้า

๒๗๕ อาสาเจ้าต่อท่าน
ฉันรับอาสานาย
อาสาคึกแม่ยาย
สามสิ่งแท้ถอหมิ่น

๒๗๖ อาสาคึกสู้ไ้
ทนจักตายเอาอาณ
จึงนับว่าเป็นทหาร
ฉลองพระคุณเจ้าไ้

๒๗๗ เจ้านายใช้ชอบเลี้ยง
สินทรัพย์เมียมีงงาม
ข่าวไพร่พรั่งพรูตาม
สมมติบุญส่งไ้

๒๗๘ หมิ่นลูกสอกลีบถ้อย
ไ้ชอบทำทำดี
คาบไ้ชอบเชิงที่
ค่อยถ่วงค่อยหม่อไ้

เป็นยุติ ธรรมดา
เท่าเฝ้า

โสนั้น นั้นนา
จิตต์นั้น คงตรง

ตัวตาย
หย่อนนั้น

อย่าย่อ ท้อหา
ทัวฟ้าดินชุม

เสร็จงาน
ยักไ้

หายาก
ท่านเลี้ยงบำรุง

คนขาม
ง่ายไ้
ไหลหลัง มาหา
แปลกหน้าตาเดิม

เวรี
นิ่งไ้
หาญหัก
แตกด้วยคิลา

๒๓๙ ยศศักดิ์ จักเกิดด้วย
ภัย เกิดเพื่อผล กรรม
ติ เตียนและ ของ จำ
ใคร จักเว้น แวะไ้

บุญทำ
ก่อนให้
กรรมก่อน เอง นา
ทั่ว ท้องโลกา

๒๔๐ ภฤตยามนตร์ เศวรให้ เห็นผล
ทำสิ่งใด ลุด
ครั้น บุญแห่ง บุคคล
มนตร์ ภฤตยา นั้น ชื่น

สิ่ง นั้น
จัก ถ่อย แล้ว นา
เลื่อม สัน ทุกอัน

๒๔๑ เชื้อไฟร์ บุญ ปลุก ชื่น
พาด บุตร ร่ม ลัก หลาย
โศกไร้ พรำ ขวน ขวาย
สาม เหล่า นึ่ง รู้

เป็น นาย
เลิด ผู้
ทรพย์ มั่ง มี แะ
อย่า ไ้ ทุ เขา

๒๔๒ กำน บัว ขอก ลัก ดัน
มารยาท ส่อ สัน ตาน
โลก ฉลาด เพราะ คำ ขาน
หย่อม ญา * เห็น แห้ง เรอ

ชลธาร
ชาติ เชื้อ
ควร ทราบ
บอก ร้าย แสลง ดิน

๒๘๓	ทรัพย์มากหากถ้อยแท้	วาจา
ชนใจชอบศุทา		ติดต้อง
น้อยทรัพย์อภัยยศฐาน		ทราชมรูป
แต่เพราะถ้อยคำพร้อง		เพริศสิ้นทั้งมวล
๒๘๔	มีสินทรัพย์น้อยหลัง	ไหลริน
คือขบ่ น้อยนรทิน		อาบได้
ทรัพย์มากหม่อมมิพ		มีมิ่งกิติ
คือสมุทฤาให้		ท่วยอ้างอาศัย
๒๘๕	แม่โถมเฉิดเฉกไท้	เทพา
อีกอิสริยยศฐาน		กอบด้วย
บุรุษถ้อยทูลฐวา		พาพากย์
นับว่าผู้หนึ่งม้วย		หมดสิ้นสิ่งงาม
๒๘๖	แม่คนตัวเล็กเพียง	ผุยผง
ไกลนัยโยชน์ทอนคง		อยู่หนึ่ง
คงคืบทรัพย์สิ้นพงศ์		พันธุ์ถ้อยกิติ
สุกชอยฟ้าเขียวขึ้น*		ทว้แท้เล็งเห็น

* ขึ้น ต้องการโท ปรกติเป็น คับ

๒๘๗ แม้นคนโตเคยเพียง

สูงเจ็ดลำตาลเกิน

ไว้ทรัพย์ยับพระอิน

คงปลวกเคยตำซ้ำ

๒๘๘ คนน้อยและใส่ให้

ว่าตระกูลใหญ่หนัก

คือแมลงเม่ามันมัก

โถมถายฉายเพลิงไหม้

๒๘๙ กักขลาเร็วไขขึ้น

เข็บบ่เกี่ยวเหยื่อรา

ไปสอทดสอบเสื่อมา

ปลาต่อผูกโพล่งไกล

๒๙๐ ขยำเออมเกิดคอกฟ้า

สูงสุกมีอมักตรอม

เกิดแต่คอกพระยอม

สูงก็สอยด้วยไม้

๒๙๑ เจียมไตจักเท่าด้วย

รู้เท่าท่านทำกลัว

อย่ามีนมิดเมามัว

สูงหนักมักเหมือนไม้

เขาเขิน

ถึงฟ้า

แลเล็ก ลงแฮ

ชวตผู้เล็งเห็น

เกินคักคัก

แพยไท้

บินวู่วามหา

มอคม้วยตัวเอง

คอยขลา

ล่อไว้

หมายก่งได้ฤา

เกี่ยวทั้งฤาทัน

มาถนอม

ชกไข่

ยามยาก ชมนา

อาจเออมเออลิ่ง

เจียมตัว

ซ่อนไว้

โมหะ

หักด้วยลมแรง

๒๔๒ ถึง จน ทน สู้ กัก
อย่า เทียว แล่ เนื้อ เลื่อ
ออก ยาก เยี่ยง อย่าง เลื่อ
ไซ้ กิ เสาะ ใส่ ท้อง

๒๔๓ ไกรศร แสบ ท้อง แพบ
บ่ ภาณ ผลไม้ มี
ไกรศร ชุบ อินทรี ยี่
บ่ ภาณ รส เนื้อ ช้าง

๒๔๔ ใบ บัว ฝน ตก หน้า
ลูก ช่าง วาง บน หลัง
เส้า หลัก ยัก อยู่ ยัง
คน บ่ แม่ น ถ้อย อ้า

๒๔๕ กล่าว ภัย ใน หน้า แก่
แสง ทง พิลัง ทง คอน
เอา พร้าว ใส่ เรือ คอน
ยก ศัพท์ แปล ขรรณ อ้าง

๒๔๖ เอา น้ำ ชู จร เชื้อ
เอา ข้ำ ไป ช่ม เลื่อ
เอา หมาก แล่น ลง เรือ
เอา กาก ภัย ไคลง กระทุ้

กิน เกลือ
พอก พ้อง
สงวน คัก คัก
จับ เนื้อ กิน เอง

เสีย ชี วิต แส
บ้ำ กว้าง
สม เพช ฤ ทิ
คิง น ธรรมดา

ชาติ ช้าง
มึง ม้า
ทอง แกลบ นา พ้อ
พุด แล่ว โอน เอน
มั่งกร

ชวก ช้าง
ขาย พอก สวน แส
ชวก ผู้ เพียร เรียบ
ขึ้น เหลือ
ชู คู้
ไป จำย สวน แส
เทียว อ้าง ชวก กวี

๒๙๗ กล่าว จิง บ่ พริงเพวระ โสศ สะกัย
 เขา เท็จปนคน นัย เหนทร หน้า
 ไม่เหลียมเยียง อย่าง กลัย ตัว ยาก
 กลม กล่อม สิบ อ้อมอ้า อาจกล้ง ปลิ้น ทิ้น

๒๙๘ ท้ามกลาง กล่าวล้อยแต่ พอควร
 เห็น ท่าน สรวล อย่า สรวล ตอข เต้า
 ใช้คำแต่ หน้าพล นฤไทย
 เห็น ท่าน เคร้า ทำเคร้า ไศก หน้าตา ตาม

๒๙๙ ว่าเกือมีคอกให้ พึง พึง
 เล่าว่า กาชาว ยัง เชื้อได้
 รินเทียมเท่าเขา หวัง พึง เกิด
 เล่าว่า หลึง จิงใช้ อย่าได้ควร พึง

๓๐๐ อย่าชุกชอกท่าน ด้วย วาจา
 อย่า ถาก ท่าน ด้วยตา คิ ค้อน
 พึง คำกล่าว มฤษา โสศหนึ่ง นะพ้อ
 หยิบ บ่ สร้อย กลัย ย้อน ไทยให้กับ ตน

๓๐๑ อย่าชัก หน้า น่านเข้า คลองคุ
 อย่า แะ เค็ก คัทรู สู้เหี้ย
 ไฟใน อย่า เชิดชู นำออก
 เพลิง นอก อย่า นำเข้า หม่นไหม้ มัวหมอง

๓๐๒ โลก ทรัพย์ ครอบ ห่อนได้ โดย ฤทธิ

คนมัก มั่งสาгин

บาป สู้

มักเมา เล่าฤาณ

ศีล จีร ติล นา

คนมัก มากเล่น ชู้

ห่อน รุก ลว อาย

๓๐๓ เกิด ตระกูล มล มาก พึง

เงิน ทอง

ทรัพย์ ท่าน นึก ตรึก ปอง

ใคร ได้

ทรัพย์ ตน ไ้ ครอบ ครอบ

แจก จ่าย เสีย แะ

จัก ฉิบหาย วายไว้

เร่งไว้ เร็ว พลัน

๓๐๔ ชัน ชัน ชุบ ฆ่าไม้

หนาม มี

คิด พาง ผล กัทธิ

ฆ่า กลัวย

ลูก ม้า ฆ่าชนนี้

ลา เกิด ตน นา

ลาภ ฆ่าคนโลก ม้วย

ดุจ ไม้ มี หนาม

๓๐๕ เบิก ทรัพย์ วันละ บาท ช่อ

มั่งสา

นาย หั้น เลียง พยัคฆา

ไข่อ้วน

สอง สาม สี่ นาย มา

กำกับ กัน แะ

ยัง ทรัพย์ สี่ ส่วน ถ้วน

บาท สิ้น เสือ ตาย

๓๐๖ กา น้ำ คำ คึง คั้น

เขา ปลา

กาบ กิด ใคร หา

เสพ ข้าง

ลง คำ สำ มัจฉา

ชล ชาติ

สระ ประ คอ ค้าง

ครึ่ง น้ำ จำ ตาย

๓๐๗ หยก หยก นกได้ไม้
 กิณบ่เกิด เข่นแวง
 หง่อย หง่อย ค่อย จักแวง
 พร้าเห็บเก็บไ้ไ้

๓๐๘ คนมีมักเหี้ยวแห้ง
 กิณอยู่สู่ خاکแคลน
 คนกาภยากไร้แณ
 เป็นวิบัติชัค ช้อง

๓๐๙ ไม้ตรงคคชอบใช้
 เค็ลเล็กเล็อยเขียง รอง
 โดยต่ำแต่ สะเก็ดทอง
 ภายบ่ต้องการไ้

๓๑๐ รูปชายหญิง ทัว ท้อง
 เป็น ภักษ แก่ เตอนยี่
 อัฐิ ถม ทัว ปฐพี
 ประเทศเท่าปกรัน

๓๑๑ เวฬุ ลัด หน่อ ชัน
 สาส์ตักแทง ปลาย
 ลำไญ รุน รอน ราย
 กิ่งแก่ หน่อม เต็ก จ้อย

พอแกง
 เรียวไ้
 ตามคิก ไปนา
 เชือกชัน กิณ พอ
 หวง แหน
 พร้อง ท้อง
 โภยกอย กิณ แส
 คิกแล้ว หลากเหลือ
 โดย ปอง
 ตั้งไ้
 สุ่มไ้ เพลิง แส
 ชั่วแท้ ถมดิน
 ชาติวิ
 สุก ลัน
 ราย เร็ย
 ร้าง พันญามี
 ลำหลาย
 หน่อ น้อย
 ญาว่าง เว้น แส
 จัก พัน ตายไฉน

๓๑๒ โคควายว้ายชีฟได้
เป็นสิ่งเป็นอันยัง
คนเกิดกับบุญสั่ง
เป็นชื่อเป็นเสียงได้

๓๑๓ ร่างกาย มนุษย์ นี้อยู่
คำกล่าวเป็นแก่นสาร
เลื่องชื่อเชิดชาน
ไอ้ร่างตายแล้วแคล้ว

๓๑๔ ฝนแล้ง รุกขชาติเคว้า
ฝนชุ่มเชยใบ สก
ไม้ล้มเพื่อลมกรรต
ตายแต่ยังหนุ่มหน้า

๓๑๕ พฤษภไศ สล้างลูก
ฝูงวิหคกลุ้มกลาย
ยามผลหล่นกระจาย
นกบ่มาจับไม้

๓๑๖ นกเพลิน ฟุ้งพุ่มไม้
ปลาขอม ยินดียัง
จรเข้คึกแสงวัง
น้ำจืดค่นบ่ร้าง

เขาหนึ่ง
อยู่ใช้
ขาวร่าง
แต่ร้ายกับดี
เป็นการ
เลิกแล้ว
ก็ชั่ว
คลาดสิ้นเสร็จบุญ
โคกสลก
สร้างเคว้า
ตรงพัก
แน่แท้กรรมหลัง
เหลือหลาย
เกลไกไล
กำจิต
ที่ค้นสักตัว
ใบยัง
ย่านกว้าง
เย็นชื่น
ร่มเกล้าโพทอง

๓๑๗ หุนกรวญไคร่ พัน จัน
 นกก็เหวี่ยง หน้าใจ
 มัจฉา ซาติกลัวภัย
 คนผิด คิดไคร่ แคล้ว

๓๑๘ พฤษผล ต้นตก เบื้อง
 อ้อย กัดต้น สืบ ปลาย
 การ กิจ คึก สบาย
 กิ่ง กัด ปลาย สืบ ต้น

๓๑๙ บำบ่ง คง ใช้ ไคร่
 บ้าน ถิ่น ทั้ง ทอด หิน
 ลัทธิ ไพร ไคร่ เปรม บริติ
 เป็น พิภพ ยล อ่าง

๓๒๐ มี ศิลป ศาสตร์ วั
 บุญบ่ ทำไว้ใน
 ได้ ส้ม สิ่ง พึงใจ
 สมบัติ ย่อม หลีก ล

๓๒๑ คง เตือน ทาวบ่ ห้อม
 หงส์ บ่ มี หมู่ ตาม
 สาคู ขาด คลื่น ทราม
 ราช จาก ชุน หอก ห้อม

จำไกล
 จาก แร้ว
 เพียร หน้าย แห แห
 คลาด พัน เขา ชัง
 ปลาย วาย
 สุก พัน
 ภาย ภาค หน้า นา
 รส อ้อย เขมใจ
 ยินดี
 เว็ด ร้าง
 นคร เวศ
 ๖ หัก
 คง หัก ของ น
 ไค ไค กิติ
 ซาติ กิ
 จัก เสพ
 เพิ่ม ผู้ มี บุญ
 เห็นงาม ฤา พ้อ
 แวก ล้อม
 ไสภาค
 แห แล้ว ฤา งาน

๓๒๒ ฤๅษีโสภาคด้วย
สัตว์สี่เท้างาม ยง

บุรุษ รอย รุก
หญิง จัก งาม ถิ่น ถิ่น

๓๒๓ สุนัขสารสี่เท้าอย่าง
บาง คายเขียวไปพลัน

นัก รุว่าเรียนธรรม
กล่าว ทั้ง ฟ้า ฝน ผลิต *

๓๒๔ เรือนเหยาตน อยู่ นน
เรือน ชะตาแผ่นทอง
เรือน ผม อ้าย ย่ง หยง
สาม ประการ ให้

๓๒๕ หม้าควายหมายแล่ม
กล้วแต่เสียเครื่องแกง
เฉก เช่น จัก จัก แจง
เกรงแต่ จัก หมกไม้

ซุบ ทรง
ใหญ่ ช้วน
งาม เพื่อ รุแซ
เล็ก ด้วย สาม
เหยียบ ยัน
พลอก พลึง
ถึง มาก ก็ดี
พลาต ถ้อย ทาง ความ

อย่า หมอง
วาทไว้
หิว หยง ไรนา
หมัน สู้ สงวนงาม
ตัวแพง
ห่อนได้
การใหญ่ เหยาแซ
ห่อนได้ เรือนงาม

* ผลิต ใน ที่นี้ ต้องการ โต
† ชะตา ที่ ถูก ใช้ ชะตา

ปรกติเป็น พลัง
แต่ที่นี้ ต้องการ เฉก

๓๒๖ ไปเรือนท่านใช้ช้อย่า

พูดแต่พอควรการ

ริว่าเริ่มการงาน

ยากเท่ายาก ช้อย่าเศร้า

๓๒๗ ลึกขायตยิ่งล้ำ

เป็นพิษแก่ชลัชชี

คุณธรรมสิ่งสรรพดี

เป็นพิษแก่พาลแล

๓๒๘ เขียวโรคเป็นพิษด้วย

หญิงกรุดอันพาล

เป็นพิษแก่พฤตมิกาล

ฤกก้อมกลมกันเข้า

๓๒๙ อาหารเป็นที่ให้

ปลูกพืชผักพืชแพง

แว่นกล้องสองลำแดง

แม่ย่อมเป็นที่ล้ำ

๓๓๐ อาหารเย็บหีบให้

คืบคืบคาลถวิล

ครั้นแผ่นภพภูมินทร์

แบ่งกิ่งเมืองให้ผู้

เฝ้านาน

กลับเหี้ย

เรือนอาตมาหนา

เสื่อมสิ้นความเพียร

คัมภีร์

โคกแท

ในโลก

ห่อนได้สะกั้บจำ

อาหาร

หนุ่มเหิน

บุรุษ

ทุกน้ำกับเปรียง

เกิดแรง

พื้งน้ำ

อาโลก

เล็ดเลียงบุตรตน

กาภินก่อนนา

ลอบรู้

ยินโสถลกสารนา

กล่าวเกลี้ยงบุชา

๓๓๑ ล้อ ปลาเหี่ยว ชอบน้ำ

ล้อ ท่วยโรคด้วยยา

ล้อ คชพวก พังพา

ล้อ ชาติเชื้อไฟไร่ไถ่

๓๓๒ มีน้ำ บ่ชี้ให้

ปีนไป บึง มลทิน

ข้าไทย บ่ใช้ชิน

เมียไป ห่ม ร่ม ห้อง

๓๓๓ มีเรือ ร่ว วิท หน้า

มีเง่ ตา ขอด พลาย

มีโค กระบือ ควาย

มีแต่ เกวียน ชาติ ล้อ

๓๓๔ สार ชัย มั่น ร้าย ชี

โค กระบือ ชาติ ปอ

เรือ ค้า ชาติ สมอ

ข้า ทาส ชาติ นาย น้อย

๓๓๕ แคะไค้ ไป แค้น คั่น

แหวะ ควัก ดี ที่ หน

ลิ และ และ กำมยุ

แสง สัจ ยาม ยุทธ ใช้

ใจ ปลา

ยื่นให้

เดิน ปก ไป แส

แต่ ด้วย ของ กิน

อาจิณ พยัค แส

ท่อม กล้อง

มัน มัก ห่าย นา

มัก ร้าย ราคี

ฤา วาย

ก่อม ก้อ

ปละ เปลี่ยว

ลาก ใช้ ปาง ไท

ชาติ ขอ

บ้าน ร้อย

จัก ทอด ไฉน นา

หนึ่ง ปลี่ยน ไป มา

ตีนงู

ยาก ไถ่

หา เลือด

สี่ หุ สุก แสง

๓๓๖ จักเขียนจอมปลวกเคย
 ตีแต่แล่นเหอ หนู
 เขียวเพี้ยก เขียว พิชญ
 อุดตริ ร่อง น้ำค้าง

๓๓๗ จมไก่อไข่เขียดเข็นน้ำ
 นอกริ๊ด มีคแท่น ขวาน
 เขียว อ้อต่าง อ้อย หวาน
 ขาคัดคอกไม้ไผ่

๓๓๘ น้ำอ้อยฤาจักข้อง
 เกลียงอ่อน ห่อนโคกลด
 นาวิรุ๊ปซ้อย ๗๓
 ใคร จักหนึ่งตุไต้

๓๓๙ โค แก่ กัด หล้า อ่อน
 แม่ หลึง* ยิน ตีใน
 พัน หัก มัก พึงใจ
 บุรุษ อายุ ร้อย

เคิม ภู เขา แห
 เพิ่ม ช้าง
 เพิ่ม พิช นาคนา
 ใส่ ซ้า สาคร

ชัน ขาน
 ถากไม้
 เป้นรส ฤา พ่อ
 คอก หล้า ยาม จน

ปาก มด
 ละ ไว้
 แะร เขียว ชาย นา
 ห่อน เว้น ตัว ตน

กินใบ อ่อน นา
 หม่อม น้อย
 ของ อ่อน
 รัก ชู้ เมีย สาว

† แขน ที่ ถูก ใช้ แขน
 * หลึง ใน ที่ นี้ เสีย เอก

แต่ ที่ นี้ ต้อง การ โท
 แต่ ต้น ฉะบับ ตรง กัน ทั้ง สมต.

๓๔๐ นารีฤาธิมเล่า

อรรณพ นีรฤาธาย
ของ ทิพย์เทพ ห่อน หาย
มหายุทธ์ สมบัติล้ำ

๓๔๑ เรือแพพังชีข้าม

ยา หยุท ย่อม รักษา
อาวธเหตุให้ ปรา
มนตร์ เวท วิเศษใช้

๓๔๒ ลำ ลากคาย ด้วยเหล่า

แกน วนา ทอน ทง
หญิง อยู่ สังก คง
สาม ประการ กล่าวไว้

๓๔๓ พรหมณพฤคมิเกลียดหน้าย่อม

เมือง หวน ป่าจามิตร
ชายใด มักให้ สิทธี
สาม ประการ นี้ แคล้ว

๓๔๔ ตีน นอน หน้า ชื่น ช้อย

คำกล่าว คำ เฉื่อย หวาน
เมื่อ จัก สั่ง การ งาน
สาม ประการ นี้ ต้อง

โถม ชาย

ธิม น้า

เฮม อิม

เลิกล้ำวไค ลืม

คง คา

โรค ใช้

กฎ แก่ คือก แะ

ร่าย ฤฤาธิม

บุษบง กช แะ

คืบไม้

เป็น เหตุ

เที่ยง แท้ ธรรม ทา

เสียด กิจ

แคว่น แกล้ว

แถม แม่ เรือน นา

คลาคล ผู้ สรร เสรี ญ

บัว บาน

เพราะ พร้อง

ทุก โกรธ

ที่ ให้ ชุบ ชู

- ๓๔๕ ห้วน ห้วน ว่าว อยู่ใกล้ ลม กวน
 ผม กับ หวี ยี่ ยวน หย่ง เกล้า
 วัค ชี ชิค ข้าน ชวน ชีบาป
 สาม ประการ นี เข้า ยว แท้ ธรรม เขียม
- ๓๔๖ ชาว ชะเล ฉลาด เล่น ใช้ นาวา
 ชำนิ ชำนาญ ปลา ว่าย น้า
 ชาว กอน ชี ม้า ชา เคยควบ ถิ่น แอ
 เรือ ทั้ง ลม พัด ล้า ไล่ เนื้อ ทน แทง
- ๓๔๗ แผ่น ดิน ดิน ชาติ ไว้ ฤา มี
 มี พฤษณ มี ปัก นิ จัป ไม้
 น้า มี หมู ปลา ลี ลา หลีก ฤา พ่อ
 มี ทาส มี ข้าว ใต้ เพื่อ คัวบ แร่ง มั่น
- ๓๔๘ ไข่ ถอย ทวน ส่อง ใช้ สุริยา
 ไข่ ถด ถ้อย เจรหา ถิ่น แล้ว
 ไข่ คีน อีก คือ อา ยุ ล่วง
 ไข่ ถลป คือ ชีพ แค ล้ว รอค ปีม ปาง ไค
- ๓๔๙ ขาง คาย ภาณุ มาส ชัน ทาง ลง ถิ่น มี
 ขาง คาย เมรุ บ่ ตรง อ่อน แอ
 ไฟ ยม คับ เบ็น บง กชง ออก ผา นา
 ยืน ลัถย์ สาลุ ชน แท้ ห่อน เพี้ยน ลัก ปาง

๓๕๐ ขอบ ข้ำ ขอบเมื่อแล้ว

ขอบบก ขอบขณิก
ขอบญาติ ประชุม มิตร
คน หยิ่งแบก ขศ ข้ำ

๓๕๑ กล ขอกัน ขาก ล้า

ขอบค้อย ห้อย ขอใคร
ขอบ่อม เกิด ลากใน
ชอบ เนตร ชอบ หน้า ผู้

๓๕๒ จัก เข้าหา ข้าย ขศ

คนโลก คำ นิลงาม
คน มัก นึกเลง กาม
เข้าสู่ หมู่ ปราชัญญ์ แปล

๓๕๓ คนใดใจหมั่น* เล่ห์

จำ จก สิ่ง สำนาร
อุสสาห์ พยาบาล
จัก เสรีจ สัม ประโยชน์ได้

๓๕๔ หัวล้านไปรู้มัก

ผอมฝืนไปขอกถก
หมยานไปเปิดอก
คนขยไปซื้อเชื้อเพื่อ

การ กิจ

ซึ่ง หน้า

เมื่อลับ หลัง แขน

อย่ายัง ขอควร

เหลือใจ

ห่อหุ้ม

คนอาต มาหา

เพื่อรู้ ขอคน

ขอตาม

ง่ายแท้

การเสด็จ ขอหา

ขอขถอย ทางธรรม

เหลือ จาร

หมั่นใช้

บ่ละ ลืมหา

ที่แท้ โดยเพียร

มอง กระจก

ถอกเสื้อ

ออก ที่ ประชุมหา

สัจจะ ถ้อยธรรม กวี

๓๕๕ ไกรโกและ อยู่เหยา
 เว้น สุภายิต สาร
 เหวาบ่เป็น ภาร
 คือทิ้ง ปาก เว้น กล้า

๓๕๖ เว้น ไกรโก ย่ำ คำ เข้า
 ปราศจากไฟ ชวาลา
 เว้น นั้น ถึง มรณา
 อันตราย จัก หุ้ม

๓๕๗ เทศโค คอยไว้ รวด
 เห็น แต่ จอมปลวก อัน
 คุง เมือง ไบ้ มี ธรรม
 ชม ชื่น แต่ แปล ร้อย

๓๕๘ เป็น คน คิด แล้ว จึง
 อย่า มลน หลัช ตา
 เลือก สรรพ หนี บัญญา
 สติ วิรอบ ใต้

เคหาฐาน
 สัตว์ กล้า
 สูญ เปล่า
 แกล่ เหมียง* หมด มาก พลุ

สนธยา
 มี คคลุ่ม
 นฤ ชีพ
 ห่อน ให้ จำ เวญ
 อริญ
 หิ่ง น้อย
 หนัก ปราชาญ
 ว่า รุ สุก สูง

เรา
 แต่ ไค้
 ตรอง ตรก
 ถูก แล้ว จึง ทำ

๓๕๘ เป็นคนควรคิดถึง

ทรัพย์มาก หมั่นระไว

เคล็ดลับลับลึบไหว

รู้มันเกินห้องห้อม

๓๖๐ น้อยทรัพย์อย่าก่อลั

ให้หนีอย่าต่อตาม

ผู้ใหญ่ย่อมเกรงขาม

รู้ประโยชน์โลมเล้า

๓๖๑ เข้าเถื่อนอย่าหมิ่นพรว้า

เข้าศึกอย่าหนีใจ

อาวุธอย่าวางไกล

นอนแต่ยามหื่นอ้า

๓๖๒ คำชลเชือกผูกหมื่น*

คุณพระมันไม่ตาย

ลูกชนม่นกฏหมาย

สิ้นทรัพย์ให้ท่านกู้

กันภัย

แวงล้อม

เป็นเหตุ

ห่อแก้วเงินทอง

เลี่ยนความ

ตอบเต้า

การระ

เลือกใช้โดยควร

มีไป

เฉื่อยช้า

ชุกคำ คื่นแซ

อาชบองภัยพาล

อย่าคลาย

ต่อสู้

เป็นแบบ

ยึดหมื่นมีกรม

* หมื่น ที่ถูกเป็น มัน แต่ต้องการ ไท

๓๖๓ คินผึ่ง แยกอย่าได้

ลมจัก ปรหัยคฺเลียว

ไฟแรง แล่ง น้ำเตียว

น้ำแก่งแรง เตียวคว้าง

๓๖๔ เสนหาอย่าปล่อยสิ้น

ยัง หยง พังรหัส

คนหนึ่ง จึงเอาอิตถ์

คนกากปากเป็น ฌ้อง

๓๖๕ ที่สุข จักเสพใช้

เมียบึงยุอย่ายิน

ออยากข้าวคค ออกกิน

นอน รุ่ง นอนแต่ น้อย

๓๖๖ อย่าหมิ่นของเล็กนั้น

เล็ก พริก พระกุมาร

งูเล็กเท่า สายพาน

ไฟเล็กเท่า หิ่งห้อย

๓๖๗ จักจับจับให้มัน

อย่าเกียความเท็จ ปน

จักคั้นอย่าคั้นคน

ควรที่จ้าง จ้าง

ยาเยี่ยว

เล่นบ้าง

ถาวร คับหา

อย่าวิ่งเร็วขวาง

สุก ล้าง

จึงพร้อม

อันลับ แสคกงนา

อย่าไกลกลัวมัน

ควร ถวิล

ที่ถ้อย

เอนอิม ใจนา

เห็นข้าวันตาย

สี่สถาน

จักจ้อย

พิษยิ่ง

อย่าได้ดูแคลน

กับตน

แอบอ้าง

ดูหมิ่น

อย่าใจเมรุ

๓๖๘ ควรเร็วเร็ว รวดไ้

การ สิ่งใดไ้ที
ควร คึก จิตต์ อย่า มี
ไ้สยไม่เท่าตัว

๓๖๙ การ กิจนิท นึ่งไว้

เมีย ชั่ว อย่า เอา ชู
คำนิท วิปริต หู
คย นิทนิท นั้น ค้อง

๓๗๐ ปลุกไม้หม่น รกหน้า

คัก ลอย อย่า เหมกเมิน
เกี้ยว ชู้ชอย เพียร เเคิน
เรียน สิ่งไรไ้รู้

๓๗๑ ปลุกผุกหม่น ขอดอ้อย

เลียง ลูก ข้าว ชาว พล
แล้ว นา อย่า นึ่ง ทน
เลียง ลูก เข็ดไ้ไ้

จึง ตี

อย่า ซ้ำ

ประมาท

ชาติ ลิ่น ทน เเคิน

เข็น ครุ

เช็ก พร้อง

หาย ช่อน เสียบ นา

จกไว้ ใน ทรวง

จำ เรณู

หม่น กู

สวน ล้อ

เร่งไ้มี เพียร

เอา ผล

เพื่อไ้ใช้

ทำไ้ ด้วย แส

อย่าไ้เสีย รัง

๓๗๒ ถึงรู้อย่าอวดให้
ฟ้าคะนอง ต้องคว้ามกลว
ผ่นพัก วิทยาตัว
อย่าเชียม* เขาควายให้

๓๗๓ ซ่อน ปลาหา คัมแต่
อวดอิทธิ คึกเยี่ยขอ
เชือกไต่ กับ เชือกคอ
เอา นึกฆ่าโค ห้า

๓๗๔ คลัง คาชาดแล้วลุย
ไต้ หมั่นแซม หั้ว วัย
โคควาย คำคนมัน
บ่ติด ตามบน จ้าง

๓๗๕ ไก่ จันทามบอได้
น้ำชอบใช้ สาธารณ
ขวานรู้แต่ ดาก กระทาน
เพรียงไพรไต่แต่ จ้าง

คน หวี
เกตุออกใกล้
ตามปาก พุ่มแซ
เสียวสู้ ชนกัน
เพียงพอ อิ่มนา
ใหญ่ล้ำ
นึก หิ่ง
หัน หัน หักแรง
ตามกัน
รื้อร้าง
หนีหลบ ไปนา
จับแล้ว หมดตัว
โดยกาล
ทั่วล่าง
หัวหนัก อยู่นา
จ่ายใช้การพล

๓๗๖ รู้คิดคำที่ม้วย

รู้รอบเรือนฤาห

หลับตาบ้าย กระสุน

หมาก รุก รู้แปดคำ

๓๗๗ หมูเขาเขามักไว้

งานใช้งาน คานตาม

ชู้เขาจกอกต กาม

สังเวชวาง รังเข้า

๓๗๘ หินเสื่อขึ้นไม้รอก

พบ ต่อแทนคุเหลือ

หินแรทราย ลงเรือ

ปะจรเข้าในทอง

๓๗๙ ทางไกลไปคำคู่

ชกขยาก ลำบาก ภาย

อยู่กินถิ่นฐานสหาย

การกิจคิดแล้วได้

หมกทุน

ซื้อคำ

อวดแม่

ไข่แจ้งตาจน

จักหาม

สอเคล้า*

สังวาส ถิ่นนา

กิดหน้า นอนกลาง

ปากเสื่อ

ค่อยต้อง

รอกจาก แรตนา

นำหน้า หุ่นเรือ

ตนตาย

เกิดไข

บ่ยาก ใจนา

ง่ายแท้ทุกอัน

๓๘๐ คำโตไข้เท่าคำ

คำสัทของ ต้อง ทุน

คำความคบ ลุก ชน

ค้ำบ่ คำโตได้

๓๘๑ พิมพ์ รวยรสไว้

ไปเกลือกกลึงเกลือกกล

เป็นไทยไข้ทำงาน

คบ ทาส ท่าน จักเกอ

๓๘๒ สัตว์อื่น คืบคืบแต่

กระต่าย คืบ คืบไป

ช้าง ม้า คืบ ฟันไฟ

คน คืบ ข้าว คืบ ล้า

๓๘๓ หาญห้าวทาวไข้ได้

แหลนและ ทวนไข้ ทัน

พลคช จรดฉิน

ไข้ไข้ ทัน นิ่ง ตั้ง

คือบุญ

มากไว้

ชวน ชอบ

ยาก แท้ธรรมตา

เสาวคนธ์

ไข้ไข้

งาม ซาติ ตน นา

กับ หน้า ตัวโดน

ควรไกล

สุก หล้า

ฟัน ฟาด หยุต แอ

สุก ห้าม มัน หาย

จวน ฟัน

ติด ตั้ง

งา ประ งา แอ

ทำ จ้องใจ เกรง

๓๘๔ วังแก กำปั่น ต่อย

ไข่ กระทบ หิน หิน

แมลง เม่า โยบ เพลิงบิน

คนเคอะ คึก ตื่น ตื่น

๓๘๕ หนู ร้าย แรง โทะย แท้

ถึง ถ้อย จัณฑาล ราน

กาโลก ซาติ อันธ พาล

พราหมณ์ โหด โทะย ทั้งให้

๓๘๖ อารักษ์ มี ทัวไม้

ที่ คัก คัก ลี ทอ บรียูรณ

ที่ ไ้ คัก คัก ลี ทอ สุน

คุจ ทั้ง เสวก เว้น

๓๘๗ นาย หึ่ง แรง ไกรธ ร้าย

นาย หึ่ง บ่ เจ้อ จาน

นาย หึ่ง เมื่อ เองงาน

นาย หึ่ง ช่ม คุณ มล้าง

ตี ติน

ห่อน ล้น

บังอาจ

ดูบ เหล้น* คม ทาว

เรื่อน ผลาญ

บ้าไม้

เขียพ หมู่ นก นา

เขียค เข็อง นรชน

รุกช มุล

เคื่อง เสน

สัจกลาภ

ว่า ถ้อย ความเมือง

เรียก ขาน

ทรวัย บ้าง

บ่ ย่อง ยก นา

สี่ หั เสฟ โน

* เหล้น คือ เสน แต่ต้อง การ โทะ

๓๘๘ ผิวฆ่านาง นางฉ้วน
ฆ่าพฤติพราหมณ์ พรตกรรม
ฆ่าโคอุสุภะสรรพ
ฆ่าบ่เปรียบ ปรียบ ถ้อย

๓๘๙ ทำผิดลี้ลับได้
ทำชอบเสมอ ภูษา
อย่าคิด จิตต์สัญญา
ผิดชอบ ที่ทำ นั้น

๓๙๐ พวกพ้องผิดเท่าช้าง
พวกอื่นไทยเท่าเหา
ไทย ตนเท่าภูเขา
ไทย ท่านเท่าถ้อย สู้

๓๙๑ ไทย ตนจำเริญไว
ไทย ท่านเก็บมาแรง
ตัวเท่าสี่ ตีนแฝง
หยิบกล้าวแต่ไทยเหย

ถึงพัน
เกือบร้อย
แสนโกฏิ ถิติ
ท่านให้ ลำเอียง
พันวา ถิติ
เขตรขึ้น*
หลักลับ อยู่หา
หากให้คนเห็น
จำเริญ
หากรู้
คิดบัค ไว้แ
ส่งให้เห็นสูง
ห่อนแถลง
คุชเปย
หัวหนึ่ง ช่อนนา
มุขเท่า รุ่งรัง

๓๘๒ น้ำใช้ใส่คุ่มตัง

น้ำอบอำอินทรี

น้ำปูนใสเต้ามี

น้ำจิตต์อย่าให้ช้อง

๓๘๓ น้ำเงินน้ำนากแม่

น้ำซ่ม† คัม ย่อมแปลง

น้ำจิตต์วิปริตแหง

น้ำอื่นเขาสูบได้

๓๘๔ ปางใช้ปางขาดข้าว

วิบัติบรรจของเจียน

ปางต้องปรับใหม่เตียน

ปางมิตรไททุกข์ด้วย

๓๘๕ หมาเฮยสู่เหินยแพ

ไปไล่เหินไล่ทัน

เจ้ามันแม่นชื่อมัน

แมวขบทำไต่ให้

เต็มดี

อย่าผว่อง*

อย่าขาด

ขัดน้ำใจใคร

มัวแสง

ผ่องได้

มัวหม่น

ห่อหุ้มใจเคือง

แพ่งเกวียน ละ ชั่งแฮ

จักมัว

ทนมอด กิ๊

มิตรเห็นใหม่เสมอ

ทุกวัน

ทำนไ้

กินแต่ข้าวนา

หมาข้าวปนปลา

* ผว่อง โดยมากใช้ พร่อง แต่ที่นี้ต้องการ โท

† ซ่ม ที่ถูกใช้ ล้ม ,, ,, เกอ

๓๙๖ อยู่ว่า หัวเปล่าใช้
งูบ มีคิน ทวัง
นมไก่บ่มีหัว
ชาย ตกเชิญใจไว้

๓๙๗ อา สาสัก สิ้น เรียว
 ทัพ และ ผล พัง หาย
 เหมือน เพลิง ตก สิ้น รุ่ย สาย
 อยู่น ต่อ ขาด ขอด เต้า
๓๙๘ เนื้อ ใน ไต คับ คัม
 ไม่ ประสพ ลัก ค่ำ
 ได้ ยาก ลาก โคร่ง ทำ
 กิน แต่ ข้าว เรา ชื่น
๓๙๙ หิน เนื้อ เกอ ทาน ไว้
 ไม่ แบ่ง บัน ชื่น ชาย
 ได้ ทุกข์ แทบ ทั่ว ทาย
 หึง แต่ ลำ แพน ไม้
๔๐๐ มีอ ช้าย ขวา ขาด หิว
 ถ้วน เกิด ทุ ไต ติ
 ได้ ทอง เท้า ค่อม ติ
 แหวน จะ สอด สวม ก้อย

คินยัง
ไต่ไม้
เลียง ลูก เปน แอ
อย่าได้ คุ แคลน
แรง ภาย
โหด เข้า
สูญ ภัย ไป นา
จึง รู้ คุณ อยู่น
แกง ยำ
ที่ ลื่น
เสีย เปล่า
หนึ่ง ได้ ใช้ มี
รอง ภาย
เชือก ไว้
เสีย เปล่า
ดอก ลู สาน เอง
ญาติ
หนึ่ง น้อย
แหวน ประทับ
กุด ลื่น ใส่ โฉน

๔๐๑	คา	มัวมีคู้เข้า	คูลา
	บอค	บ่ทราบสรียา	ย่าม้อง
	ไค้	สมสิ่งเสริมตา	จักใส่
	แวน	แต่หียบ จ้อง จ้อง	จิบแล้วเวียนวาง
๔๐๒	หัว	หูกูไซ้ซ้ำ	ไผไผ
	ล้า	เลื่อมแสงเงาใส	เกือบแก้ว
	ไค้	ส่องกระจกใจ	เจียนขาด
	หัว	แต่จิบ จ้องแล้ว	ลูปโซ้อายเฮง
๔๐๓	รูป	ชั่วแต่ชอบแล้ว	โตปาน
	รส	รักผึกว่าหวาน	หล่อนต้ม
	กลืน	อบ หย ทิน คาล	บ่ตุจ เจ้านา
	เสียง	ก็จิบใจหล่ม*	โลกแล้วภาณี
๔๐๔	หน้า	ฝนหม่นเมฆตั้ง	ตกตะบึง
	ไหล	หลังถ้งชวตั้ง	ท่วมเหี่ยว
	ไฟ	ติดนิคหนึ่งฟิง	จักก่อ
	กัย	ระทมถ่านเจ้า†	หึ่งห้อยไต้มี

* หล่ม โดยมากเป็น ล่ม

ใน ที่นี้ต้องการ โท

† เจ้า ความเย็น เทียมเท่า

ว

ว

๔๐๕	รู้หลบ	พบเค็กเสียน	กลั้วไกล
	เป็นปีก	บ้องกันภัย	ผ่อนซ้ำ
	รู้หลัก	เด็กลอบไป	สุกเนตร
	เป็นหาง*	ไกลกล่าวกล้า	ต่อด้วยกัศกร
๔๐๖	ข้างสาร	หกคอกใช้	เสียงา
	งูเห่า	กลายเป็นปลา	อย่าต้อง
	ข้าเก่า	เกิดแต่ตา	คนบู๊ ก็ดี
	เมียรัก	อยู่ร่วมห้อง	อย่าไว้วางใจ
๔๐๗	เพื่อนกิน	สิ้นทรัพย์แล้ว	แหงนหนี
	หาง่าย	หลายหมื่นมี	มากได้
	เพื่อนตาย	ถ่ายแทนชี	วาอาคม
	หายาก	ฝากผีใช้	ยากแท้จักหา
๔๐๘	ไม่เห็นหน้า	หน้าควน	ชวนกัน
	ตัดกระบอก	แบ่งปัน	ส่วนใช้
	ไม่เห็นรอก	อวดขัน	มือแม่น
	ขึ้นหน้าไม้	ไว้วางใจ	หย่อนแท้เสียสาย

* เลียเอก แต่คำใน กระตู่ บังคับ

† หน้า ควรเป็น หน้า แต่โบราณใช้ หน้า และอยู่ในที่เอก

๑ สี่ร้อยแปดบทสี่

ข้ายุคลบาทแปลง
ผ่อนผิตเพิ่มเติมแสง
เพียง ประพาฬพู่ ร้อย

๑ เขียนลงคักเลือกแล้ว

ถวายเป็น ส้มเก็จกิลก
ขอเอาพระ เกศ ปก
เฉลิมพระ ยศ อยู่ ข้า

สุกแสง
เปลี่ยนถ้อย
ไค خاک เขียนแฮ
เรียบไค้โดยเพียร

หลาย ยก
เลิกหล้า
เสนีป็น ปักแฮ
ชั่ว ร้อย พัน ปี

กระบับ สมุคไทย ขบเพียง น

ต่อไปนี้เป็นส่วนที่มีแปลกอยู่แต่ในแผ่นวิลาจารึกในวัดพระเชตุพน.

—*~*~*~—

๑ ชายเณรเท้าหน้าคช

หญิงเล่ห์เชิง หลั่ง ตาม
การ กิจคิตรงาม ทราม
เมียบึงเหมือนถ้าย ร้อย

๒ เมียโคใจกูร้าย

กินเคิบใช้เชิงตา
มักเที่ยว สู้ครุหา
แม้ว่ามีบุตร ร้อย

เคียงความ เทียบแฮ
คลาคล้อย
สุกแต่ ผัวนา
สอเคล้าตามเขม
ริษยา
เฉียดซ้อย
แห่งท่าน หน่พอ
หนึ่งใช้มละเสย

๓ ปุณฺณเมวชาซึ่งเพยน

คนที่เขาความเขา
หนักหินมนคงเข
ไขเท่าหนักแน่นกลัน

๔ ลามก ประเทศ พัง

อิกตระกูลเผ่าชิต
ภรรยา ทาส ทุจริต
ควรบุคคลพึงฝ้าย

๕ นก ลอก หลุด บ่วง แร้ว

ชี หลีก หลาย อาราม
สตรีย เทร่ จิตต์ ตาม
ขยา ประมาท ไซ้ เหล้น *

๖ ท่วย ไค มิตร ล้อ ล้าง

ขึ้น จัก ก่อ ไม่ตรี
ผู้ นน นัย ว่า มี
เหมือน แม่ อัคร ท้อง

๗ อ่อน หวาน มาน มิตร ล้น

หยาย บ่ มี เกล็ด กลาย
คจ ดวง คคิ ฉาย
สุริย ล่อง ทารา ไร

ทำเนา นระ พื่อ
กว่า นน

ควร นัย หนัก นา
อด ถ้อย ทรชน

ทรมิตร

ชั่วร้าย

จำพวก นพ

ผอน ล หลีก หิน

ราว สาม คาบ นา

เร่ เร้น

ชาย ลี สาม แ

มาก ค้วย นายา

หลาย ที่ แล้ว พื่อ

เสพ ล้อง

ชนม์ชีพ ใฌนา

แก่ ไกล ความ ตาย

เหลือ หลาย

เกลื่อน ไกล

ดาว ทาย ประคิข นา

เพื่อ ร้อน แร่ง แสง

๘ นักบวชขี้ มัก น้อย

กษัตริย์ สันโทษ ขาด

งามเมืองผิวยาย อาตม

หญิงเผ่า เว้น ชายใช้

๙ ทรมาน มิตร ค่ายใช้

พระญ่ หมู ไกร จำ ขับ

คัก เมียใช้ มอญ ทรพย์

ร้อน ราก วิตให้

๑๐ เรือนไร่ บุตร สืบ ชัน

บ่อ บ่ มี ผ่น ขอด

พฤษ ชาติ ปราศจาก ขอด

ปากใช้ มี สัจ ฐา

๑๑ เทศใด ภัย พ้อง พาร

สัตบุรุษ สี่ ทราชนัน

กาโลก ทูรชน ฌกรจ

มัน มัก สู เทศ ร้าย

๑๒ เห็น ภัยใหญ่ แต่ ช้า

ปราศญ์ ย่อม ผัน ผ่อน พึง

ภัยใด ค่อน โคน ตรึง

ใจ ปราศญ์ ปราศ แลยง ฐ

พินาศ คิล นา

ทีไ้

อับ ทรพย์ สิ้น แอ

สุก ร้าย ฤา งาม

พุดกับ เขา นา

เหมือนใช้

สมยัค ให้ แอ

โภชน น้อย พึง ภูณฐ

ทรพย์ มอด หมก แอ

ค่น น้า

ยี่น อยู่ ไฉน นา

เลื่อม สิ้น แก่น สार

พาล สรร - พัลลั ทัว นา

อื่น ย้าย

ภาจ จิตต์ น พ่อ

อยู่ได้ โดย วิสัย

จัก ถึง ตน แอ

หลบ ฐ

ตรา คิค ทัว นา

เช่น หล้า แลเร ไคล

๑๓ เมืองโคไว้ราชทั้ง
 อิก ตระกูล มีทรัพย์
 ห้างไว้รันทิ กับ
 ภัยมากเมืองนั้นใช้

๑๔ แม่เหมือนข้าศึกทั้ง
 เหตุ บ่ สอน บุตร สอน
 ครั้นใหญ่ไปงามอร
 เยียเยียงยางเจ้า จ้อย

๑๕ หมากรพลุไปข้าย
 แกร่งบ่ เจือเกลือกาง
 ไว้ทรัพย์สิ่งสำอาง
 ไซ่ปราชญ์ปริศนาล้ำ

๑๖ ชุมชุมฤคุสืใช้
 เมียทิ้งามเป็นประชาชน
 บุตรชายเชษฐกุมาร
 ล้าโลกสี่ทิศอ้า

ปราชญ์สละกับ กิติ
 สิ่งให้
 ชุนแพทย์
 ท่านห้ามอย่าเนา

บิทร ค้วยแซ
 เมื่อ น้อย
 ออกที่ ประชุมนา
 จับหมิวหมู่หงส์
 บ่รางวัล
 จักกล้า
 จักโอ่งามฤ
 ลึกแก้ฤงาม

สรัทกาล ใหญ่หา
 ทัวหน้า
 ภัยใหญ่ ยิ่งแซ
 เอลเบอง อุดร

๑๗ บุตรใครควั่นควั่นสร้าง กอกรวม
 ชื่อว่า มาตาทำ เทียง พร้อง
 ลำศิษย์ขู่เกรงยำ เย็น ขาย
 โดยโลกไวยหาร ร้อง เรียบแท้ครูทำ

๑๘ มักเมาหมกสัจฉัย เราชา
 แรงโลก ละอาชหา ห่อนได้
 มักเหื้อ หน่าย กรุณา เป้นเทียง
 บรรพจิต หลึง อยู่ใกล้ แกล่สันคิลแสง

๑๙ คน ยาก อยาก ภาษ เคียว ของแพง
 คนโรค ขำโรคแรง รำน ปล้า
 คนโศก อวด สำแดง ขรรมเทศ - นานา
 สามเหล่าเขา^{หู้}กา ถึง ขำกลกัน

๒๐ รักบุตร สี่ไผ่ได้ พากเพียร
 ปราศจากวิทยาเรียน เริศร้าง
 พ่อเหมือน คัทรุ เขียวฟ บุตรอีก เล่านา
 แม่คงไฟรี มล้าง ลูกให้เสีย สกน

๒๑ เมียที่คุรุทาสรู้
 ขายแก่ สามีเหมือน
 เห็นที่ ปรีกษาเคื่อน
 ยามเมื่อผิวเคืองข้อง

๒๒ โสณช สุณช พ้อง
 มั่นย่อมนสสประยง พัน
 เณรเช่น หมู่ พาลณ
 ร้าย ต่อ ร้าย ราแท้

๒๓ คับ ออก ขอม อยู่ได้
 คับ แคบ เคียง คน ชั่ง
 คับ จิตต์ใจ ประณี
 แค้น คับ เชิญใจล้ำ

๒๔ ขย่ำ ปอง สึง แก้วไข
 เข่า ข่ ตรึก ขย่ำ ตรอง
 เร่ง คึก คึกแต่ ของ
 การที่ สุนฺญเปล่า อ้า

การ เรือน รอยแซ
 ้ง ห้อง
 ักคฺคุฯ มะกาย นา
 อก กลั่น กลัวเกรง
 พย กัน
 ปากแท้
 พระพวง พาลนา
 ต่าง กล้า ขวค แสง
 ไทย หวัง
 ชยู่ ช้า
 เหา ยาก ยิ่ง แซ
 เร่ง ร้อน ฤฯ สะเขย
 ควร ปอง
 ตริ ข้า
 ควรคึก นะ พ้อ
 ขย่ำได้ ควร ปอง

๒๕ กระจุกคน มีคึกคัก ด้วย

กระจุกท่วย ทวพล ทาน

เสมอ อาตม จัก ทรมาน

กระจุกหมู่ ข้าศึกไซ้

๒๖ โลก รุเรียน มาก สั้น

ยาม จัก ปอง ไข้อา

ผู้หนี ว่า ปรวชาญ

กล่าว ข่ม ฆาต เกล่ไข้

๒๗ คน พาล พวกรหนึ่ง น้า

รู้ว่า คน เป็น พาล

พวกรหนึ่ง วิชา หารัย

หนี ว่า ปรวชาญ ไข้ข้าง

๒๘ ใคร รัก ย่อม ว่า เพียง

ใคร ชอบ ชิค ชม ฉันท

ใคร เลี้ยง รักษา ครรภ

ใคร คับ ค้า ฤณ ใต้

หมอบ กราน

แจกให้

ชอบ อต ออม แะ

ล่อ เลี้ยว ลวง ประหาร

คิลป คาสตร

กล่าวได้

ลือ ชื่อ ไฉน นา

บอก ข้อ ความ ผื่น

ใจ หาญ

กระกำ

จัด ไซ้ พาล พ้อ

เพื่อ รู้ สึก สกนธ

พงศ์ พันธุ์

เพื่อนไว้

คือแม่ คม นา

ชื่อ ชั่ว เมีย สม

๒๙ คบปราชญ์เปรียบเสพ อ้อย เอมใจ

กินแต่ ปล้อง ปลายไป

ทราบ ต้น

คบคนโหด หื่นโหด

เหลว จึก งามแซ

แหง หึ่ง อ้อย กัด ร้น

แต่ ต้น คลอค ปลาย

๓๐ เมตตาเตือนจิตต์ให้

คนหวัง พึ่ง นา

แรงเคียดคน หน้าย ชัง

ทัว หน้า

ทานเป็น ยอดคยา ยัง

เกียรติยศ ยิ่ง แซ

ตระหนี่ กลกำพรว้า

พรากผู้ สมากม

